

İHRACAT KREDİ SİGORTASI SÖZLEŞMESİ’NİN HUKUKİ AÇIDAN TAHLİLİ*

Nazım AKSOY**

Öz

Günümüzde risklerin bertaraf edilmesinde sigorta kurumu bir çözüm yolu olarak benimsendiğinden, uluslararası ticarete de oluşabilecek risklerin minimize edilmesinin yine bir sigorta çeşidi olan ihracat kredi sigortası ile mümkün kılındığı görülmektedir. Büyük çaptaki işletmeler bakımından, özellikle çok uluslu şirketler ile dünyaca tanınmış markaların birçok ülkede yerleşmiş şubeleri veya diğer bağlantıları olması nedeniyle, ihracat kredi sigortası gibi kurumlara pek ihtiyaç duyulmayabilir. Bu kurumun asıl hedef kitlesi, yurt dışına satış yapmak isteyip de karşılığını alamama riskine karşılık sigortaya ihtiyaç duyan KOBİ’lerdir. Bu bakımdan ülkelerin ticari hacminin neredeyse tamamına yakın çoğunluğunu oluşturan KOBİ’lerin dış pazarlara açılması ve ürünlerinin ihracatını sağlayabilmesi açısından bu sigortaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada bir ülkenin ekonomisini ayakta tutan KOBİ’lere ışık olması açısından, ihracat kredi sigortasından da yararlanmalarının teşvik edilebilmesi sebebiyle bu kurumun mahiyeti, kapsamı, fonksiyonları gibi açıklayıcı bilgilere yer verilerek bir sözleşme ile korumanın nasıl sağlanabileceği ve sona ereceği yönünde değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: KOBİ, ihracat kredisi, kredi sigortası, dış ticaret, politik riskler.

* Bu çalışma “İhracat Kredi Sigortasının Azerbaycan Hukukuna Uygulanabilirliği (Türk Eximbank Modeli)” başlıklı doktora tezinin bir kısmından üretilmiştir.

** Dr., Uzman, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, n.aksoy@tika.gov.tr

LEGAL ANALYSIS OF THE EXPORT CREDIT INSURANCE CONTRACT

Abstract

Nowadays as the insurance institution accepted as one of the main solution for eliminating risk, it is seen that the risks of international trade are also minimized by export credit insurance which is an insurance type. Large scale enterprises especially multinational corporations and world's most popular brands may not need much export credit insurance because of the fact that they have branch offices or any other connections in many countries. Undoubtedly, the main target group of this institution is small and medium sized enterprises (SMEs) which needs insurance against the risk of not being paid. In this respect, this kind of insurance will be needed in order for SMEs, which constitute the majority of the countries' trade volume, to open up to foreign markets and to export their products. In this article, details concerning the nature, scope and functions of the export credit insurance and evaluation will be given on how export credit insurance is assured and terminated through a contract with the purpose of enlightening the SMEs and encouraging the utilization of export credit insurance.

Keywords: *SME, export credit, credit insurance, foreign trade, political risks.*

1. GİRİŞ

Küreselleşen ekonominin sonucunda uluslararası ticaretin kendine özgü risklerinin en çok önemsenen unsurları arasında güvenilirlik ve ödeme güçlüğü faktörleri yer almaktadır. Dolayısıyla bu gibi faktörler orta veya küçük ölçekli işletmeler için telafisi güç külfetler teşkil edebilmektedir. Bu risklerin birçoğunun bertaraf edilmesi ve döngünün duraksamaması için ülkeler yatırımcılarına çeşitli program ve yöntemlerle destek çıkmaktadır. Kefalet, kredi garantisi, akreditif gibi mekanizmalar bu destek programlarından bazılarıdır. Çalışma ile bu mekanizmalara göre belki de yeni sayılabilecek ve devlete fazla bir külfet getirmeden kendi kendini amorti edebilen ihracat kredi sigortası konusunda bilgiler verilecektir.

İhracat kredi sigortasında riskin gerçekleşmesi ile birlikte meydana gelen zararın tümünün karşılanması söz konusu değildir. Bu husustan dolayı ihracat kredi sigortasının eksik sigorta olarak nitelendirilmesi ve bu nedenle bu kurumun yetersizliği ilk bakışta doğru görünebilir. Ancak ihracat kredi sigortasının bu vasfının, aslında ihracatçının sigortaya güvenerek özensiz davranmasının önüne geçerek, işin başında bir önleyici tedbir olarak partnerini seçerken daha dikkatli davranmasına özendirilen bir mekanizma olduğu söylenebilir. İhracat kredi sigortasının en büyük artıları, diğer sigortalar gibi sadece ticari riskleri kapsamayıp, politik ve yeri geldiğinde doğal afetlerden kaynaklanan risklere karşı da bir tür koruma sağlamasıdır. Nitekim ihracat kredi sigortası ithalatçının mal mukabilindeki bedeli ödeme isteğine rağmen, iradesine bağlı olmayan nedenlerden kaynaklanan risklere karşılık, ihracatçıya, kendisini güvence altına almasını sağlamaktadır. Ticari hayatın akışına mâni olmadan hızlı bir şekilde risklerin bertaraf edilmesi düşüncesi ile ülkeler bu gibi durumlara karşılık çeşitli tedbirler almaktadırlar. Bu suretle ticari döngünün duraksamadan devam edilebilmesini teminen ülkelerde faaliyet gösteren Eximbank başta olmak üzere diğer bankalar tarafından bu tür programlar koordineli bir şekilde uygulanmaktadır. İhracat kredi sigortası programı da nihai olarak taraflar arasında bir sözleşme ile sağlandığından bu çalışma ile konuya ilişkin detaylı bilgilerin sunulması amaçlanmaktadır.

2. GENEL OLARAK SİGORTA SÖZLEŞMESİ

2.1. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Unsurları

İhracat kredi sigortası ile ilgili açıklamalara geçmeden önce sigorta sözleşmesinin T.T.K.'nda verilen tanımına bakmakta yarar vardır. 13/1/2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1401'inci maddesinde sigorta sözleşmesi şu şekilde tanımlanmıştır:

“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.” (f. 1).

Burada bahsi geçen “...kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin...” cümlesi uluslararası ticarete kendine özgü “*sui jeneris*” riskleri barındırdığı ve bu risklerin taraflardan kaynaklanmadığı halde büyük külfetler doğurabileceği bilinmektedir. Konumuz açısından risklere bakıldığında, bu risklerden en önemlisi ise ticari risklerle birlikte özellikle öngörülmesi daha güç olan politik ve doğal afetten kaynaklanan risklerdir. Aşağıda ayrıntıları ile verileceği üzere, politik risklerden kastedilen: ülkenin döviz transferini yasaklaması, ülkede bir çatışmanın veya savaşın çıkması, ithalat ve ihracat rejimlerinin değişmesi gibi tarafları zor duruma düşürebilecek risklerdir.

2.2. Sigorta Sözleşmesinde İlgili Kişiler

2.2.1. Sigorta Ettiren

İhracat kredi sigortası sözleşmesi, diğer sigorta türlerinde olduğu gibi, sigorta ettiren ve sigortacı olmak üzere iki taraf arasında kurulur. Sigortacılıkta sigorta ettirene “sigortalı” da denilmektedir (Korkmaz, 2004: 27). Ancak bu durum her zaman aynı sonuçlar doğurmayabilir. Sigorta ettiren ile sigortalı her zaman aynı kişi olmayabilmektedir. Örnek olarak, başkası hesabına sigortada, sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişiler değildir. Bu durumda sigortalı krediyi veren kurum olmasına karşın, sigorta ettiren krediyi çeken kişi olmaktadır. Diğer bir ifade ile, sigorta ettiren belirli risklere karşı sigorta sözleşmesi yaptıran ve sigorta primi ile diğer yükümlülükleri üzerinde barındıran kişidir. Dolayısıyla medenî hakları kullanma yetkisine sahip olması ve reşit olması şartlarını taşımalıdır. Oysa sigortalı, bir sigorta sözleşmesinde menfaatleri güvence altına alınmış olan kişidir ve fiil ehliyeti şartı aranmamaktadır. Üçüncü kişinin menfaatine yapılan

sigortalarda da aynı durum söz konusu olmaktadır (Çeker, 2004: 35-89). İhracat kredi sigortalarında ihracatın krediye dayanılarak yapıldığı durumlarda sigortalı ihracat kredisini veren kurum veya kuruluş, sigorta ettiren ise ihracatçı olduğundan prim ödeme borcu da ihracatçının şahsında doğmaktadır. Buna karşılık, krediye dayanmadan öz kaynaklarla yapılan satışlarda, ihracat kredi sigortasında sigortalı ve sigorta ettiren tek sıfatla ihracatçıda toplanacağından, prim ödeme borcu ihracatı yapan firmanın yükümlülüğü olacaktır (Kender, 2008: 178). Buna benzer bir durum, bir evin eşyaları sigorta ettirildiğinde, evde çalışan hizmetçinin de eşyaları sigortalanmış olmaktadır. Bu durumda hizmetçi sigortalı olmasına karşın, sigorta ettiren evin sahibidir (Bozer, 1981: 33).

İhracat kredi sigortasında, kural olarak, sigorta ettirenin aynı zamanda sigortalı olduğunu söylemek mümkündür. Zira ihracat kredi sigortasında sigorta ettiren (sigortalı), ihraç edeceği mallarla ilgili olarak poliçede belirlenen risklerden kaynaklanan zararların belli oranda Eximbank tarafından sigortalanması talebini yapan taraftır. Dolayısıyla sigorta ettiren ihracata konu olan mallarını sigorta ettirerek aynı zamanda sigortalı sıfatını da taşımaktadır. Buna karşılık, krediyle yapılan ihracatta satıcı sıfatını haiz ihracatçı sigorta ettiren, krediyi veren banka ise sigortalı olmaktadır. Bunlara ek olarak, sigorta ettiren, prim borçlusu olmanın yanı sıra (T.T.K. m. 1430), sigorta sözleşmesinden doğan diğer yükümlülükleri sigortacıya karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişi olarak da ifade edilebilir (T.T.K. m. 1435-1448).

2.2.2. Sigortacı

Sigorta sözleşmesinin diğer tarafı sigortacıdır. Sigortacı, sigorta sözleşmesini ya kendi şirketinin yetkili temsilcisi tarafından, ya da işletme adına acente tarafından imzalatır (Kender, 2008: 175). Sigorta şirketi olarak acente Sigortacılık Kanunu'nun 2./1 (ö) bendinde şu şekilde tanımlanmıştır: "Türkiye'de

kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye'deki teşkilâtını... ifade eder". Bu maddeden de görüleceği üzere, Türkiye'de faaliyette bulunacak sigorta şirketleri açısından yerli ve yabancı kuruluş ayırımına gidilmemiştir. Bununla birlikte, Türkiye'de sigortacılık yapacak kuruluşların anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulması şartı koşulmuştur (Kender, 2008: 28). Acente, Türk Ticaret Kanunu'nun 102/1'inci maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

"Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir".

Bu tanımda yer alan ticarî "işletmenin" değil de, ticarî işletmeyi "işletenin" adına denilmesinin daha doğru olacağı doktrinde savunulmuştur. Dolayısıyla ticarî işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bu işletmeyi işleten tacir namına yapmayı meslek edinen gerçek veya tüzel kişilere acente denir. Sigorta şirketleri, acenteler ile acentelik sözleşmesi yaparak, sigorta şirketi adına sigorta sözleşmesi yapma, poliçe verme ve prim tahsil etme yetkisini devrederler. Acenteler kendi aralarında; sigorta şirketlerini temsilen sözleşme yapmaya yetkili olan (A) ve sadece aracılık etme yetkisiyle sınırlı olan (B) grubu acenteler, olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Kender, 2008: 106). Acenteler ile sigorta şirketi arasındaki ilişkinin hukukî niteliği konusunda tellallık, komisyon veya vekâlet hükümlerinin hangisinin uygulanacağı konusunda görüş birliği olmamakla birlikte, ihtilâf durumunda vekâlet veya hizmet sözleşmesi karışımının hangisinin kapsamında olduğunun araştırılması ve o sözleşmeye ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği doktrinde vurgulanmıştır (Kender, 2008: 108).

2.3. Sigorta Sözleşmesinin Kuruluşu

2.3.1. İcap ve Kabul

İhracat kredi sigortası bir sigorta sözleşmesi olduğundan Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde, diğer sözleşmelerde olduğu gibi, burada da icap ve kabulün varlığı gereklidir (Birds, 2007: 81; Eren, 2008: 219 ; Y. 11. HD. 01.01.1981 tarih, 1981/5849 E., 1981/3 Kararı). Doktrinde sigorta sözleşmesinin kuruluşuyla ilgili farklı görüşler yer almaktadır. Bozer, sigorta sözleşmelerinde icabı sigorta ettiren yapar demesine karşılık (Bozer, 1965: 133), Kender, hem sigorta ettiren hem de sigortacı tarafından icabın yapılmasının mümkün olabileceğini savunmaktadır (Kender, 1984: 442). Her iki görüşün ortak noktası, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarında anlaşma sağlanması ile ne kapsamın genişletilerek ne de daraltılarak kabul edilmesi durumunda, ortada sigorta sözleşmesinin tam olarak kurulduğu savunulmaktadır. Kabul beyanı açık veya örtülü olabilir. Açık kabul beyanında kabulcü, icabı kabul ettiğini açıkça beyan etmektedir. Örtülü (zımni) kabulde ise, herhangi bir açıklama yoktur. Bununla birlikte, karşı tarafın hal ve davranışları kabul olarak nitelendirilebilirse, ortada örtülü kabulün varlığından söz edilir. Bu noktada en yaygın örnek, kabulcünün icabı yerine getirmesidir (Yarg. 15. HD. 22.6.1998 tarih ve 1998/1692 E, 1998/2706 Kararı).

Türk Ticaret Kanunu'nda bu konuda herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bu durumda ise, Türk Borçlar Kanununun hükümlerine göre değerlendirmenin yapılması gerektiği ve ister kapalı ister açık irade beyanı ile kabulün yapılabileceği Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilmektedir (m. 1451/ I-f.). Ehliyet konusunda da genel hükümlere gidilmesi gerektiği bir yazar tarafından savunulmaktadır (T.M.K. m. 9, 10–16; Atabek, 1956: 15–16). Ancak Türk Ticaret Kanunu'ndan farklı olarak, Sigortacılık Kanunu'nun 11'inci maddesinin 2'inci

bendinde yer alan hükmünün bütün sigortalar için geçerli olması gerektiği düşüncesi ile Türk Ticaret Kanunu'nun 1405'inci maddesinde aynı şekilde kaleme alınmıştır. Bu hüküm, hayat sigortalarına ilişkin sözleşmenin yapılmasına dair teklifnamenin, sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde sigorta şirketi tarafından reddedilmemiş olması durumunda, sigorta sözleşmesinin yapılmış sayılacağı şeklinde kaleme alınmıştır. Madde hükmüne göre, sigortacı ile sigorta yapmak isteyen kişinin, sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılacaktır (T.T.K.m.1405/1). Kabul eden tarafın icabı cevapsız bırakması, kural olarak onu kabul ettiği anlamına gelmemektedir. Susma kural olarak bir irade beyanı olmadığı için icaba karşı susan tarafın bu icabı kabul etmiş sayıldığı anlamına gelmeyeceği doktrinde de vurgulanmıştır (Eren, 2008: 230). Ancak kanunen ret cevabı verme zorunluluğu varken susan kimse icabı kabul etmiş sayılır. Örneğin vekil kendisine verilen işi, yönetim konusunda resmi sıfatı varsa veya işin yapılması mesleği gereği ise (örneğin Avukat); ya bu işleri yapacağını önceden ilan eder, ya da reddeder (Yarg, 15. HD, E. 1984/310, K. 1984/1083, T, 29.3.1984). Zira vekil kendisine yapılan icabı derhal reddetmediği takdirde kabul etmiş varsayılacaktır (T.B.K. m. 503).

İhracat kredi sigortasında "Sigortası Sözleşmesi": Teklifname, kabul formu, poliçe ve ekleri, bütününden oluşmaktadır ("Türk Eximbank" K.V.İ.K.S. Genel Poliçesi Teklifnamesi, <http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/belge-akisi.pdf>, E.T. 17.01.2017). Dolayısıyla ihracat kredi sigortasında ihracat yapmak isteyen birinin Türk Eximbank'a başvurması ve bu kurumun önceden hazırlamış olduğu soru listesinin (Teklifnamenin) kendisine gönderilmesi talebi, icaba davet olarak nitelendirilebilir (Eren, 2008: 222). Bunun üzerine sigortacı tarafından hazırlanıp, sigorta ettirene sunulan ve sigortacının irade beyanını içeren "Teklifname" olarak adlandırılan bir belge gönderilir. Bu belgede yer alan sorular

sigorta ettiren tarafından cevaplandırılır. Bu soru ve cevaplar, ileride kurulacak sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarını içermektedir. Dolayısıyla bu belge hukuken sigorta sözleşmesinin kurulması bakımından icap olarak nitelendirilir (Kayıhan, 2004: 37). Kabul, sigorta sözleşmesinin kurulması için sigortacı tarafından "Teklifname"nin belirli bir incelemeden geçirdikten sonra, sigorta ettirenin özel şartları okuduğunu ve kabul ettiği yönündeki irade beyanını içeren bir belgedir. İhracat kredi sigortası uygulamasında kabul, "Kabul Formu" olarak adlandırılan bir belge ile yapılmaktadır. Dolayısıyla, ihracat kredi sigortası sözleşmesi iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının (icap ve kabul) birleşmesi ile kurulan bir sigorta sözleşmesi olduğu söylenebilir (Jess, 2001: 3-4.).

2.3.2. Şekli

Sigorta sözleşmesi Türk Ticaret Kanunu'nda açık bir şekilde tanımlanmıştır. Buna göre: "*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir*" (T.T.K. m. 1401/1). Dolayısıyla sigorta sözleşmeleri, şekle bağlı olmamakla birlikte, ispat açısından yazılı şekle tabi tutulmaktadır (Çeker, 2004: 32; Korkmaz, 2004: 25)*. Sigorta sözleşmesi karşılıklı ve birbirine uygun iradelerin beyan edilmeleriyle kurulmaktadır. Dolayısıyla sigortacının belirli konularda sigorta güvencesi sağlamasına karşılık, sigorta ettirenin sigortacıya prim ödemeyi kabul etmesiyle sigorta sözleşmesi kurulmuş varsayılmaktadır (Çeker, 2004: 32). Konumuz

* "...Sigorta sözleşmelerinin şekle bağlı olmadığı ve sigorta poliçesinin de tarafların hak ve borçlarını gösteren bir belge olduğu..." 28.09.1983 tarih ve E. 1982/11-929 ve K. 1983/853 sayılı Y.H.G.K. K.

açısından da dikkat edilmesi gereken husus, ihracat kredi sigortası sözleşmesi ile ihracat kredi poliçesinin birbiriyle olan ilişkisidir. Her ne kadar sigorta sözleşmesi taraflarının hak ve borçlarını içeren bir belge olarak nitelendirilmekteyse de, poliçeler de sözleşmenin şartlarını içeren belge olarak değerlendirilmektedir (T.T.K. m. 1424-1425; Bozer, 1965: 42). Uygulamada, sigortayı yaptıran bir kişiye sözleşme yerine sözleşmenin şartlarını içeren poliçe verilmektedir. Ancak bazen poliçe yerine, sigortacı tarafından geçici ilmühaber verildiği de görülmektedir. Bu durumda sigortacının sorumluluğu, primin veya ilk taksitin ödendiği tarihte değil, geçici ilmühaberin verildiği tarihten itibaren başlayacağı doktrinde vurgulanmıştır (Çeker, 2004: 34–35).

2.3.3. Sorumluluğun Başlaması

Türk Ticaret Kanunu'nda, kural olarak, primin veya ilk taksitinin ödenmesi ile sigortacının sorumluluğunun başladığı belirtilmektedir (T.T.K. m. 1421). Türk Ticaret Kanunu'nun bu hükmü sigorta sözleşmesi ile sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyeceği mezkûr kanunda hükme bağlandığı gibi (T.T.K. m. 1452, 1486, 1452) konuyla ilgili yargı kararı da şu şekildedir: “...*Sigortanın sorumluluğunun başlayabilmesi için primin tamamının veya ilk taksitinin ödenmesi gerekir; bunun aksi kararlaştırılmaz...*” (Yarg. 11. H.D., 16.02.1996 tarih ve E.1996/622, K.1996/1091). Sigorta poliçesi doğrudan doğruya sigorta ettiren veya onun temsilcisi tarafından yapılmışsa, poliçenin yapıldığı tarihten itibaren yirmi dört saat içinde, sigorta sözleşmesi bir tellal aracılığı ile yapılmış ise poliçe, sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren on gün içinde sigorta ettirene verilmelidir (T.T.K. m. 1424). Ancak poliçe verilinceye kadar sigorta ettiren kendisini güvence altına almak isterse geçici ilmühaber düzenlenir. Bu durumda sigortacının sorumluluğu, az önce de belirtildiği gibi, primin veya ilk taksitinin ödenmesi ile değil, daha da geriye götürülerek geçici ilmühaberin düzenlenip

sigorta ettirene teslimi ile başlayacağı doktrinde vurgulanmıştır (T.T.K. m. 1430-1431; Bozer, 1965: 44; Korkmaz, 2004: 42).

Kredi Sigortası Genel Şartları'nda, “*Sigorta Sözleşmesinin Süresi ve Teminatın Başlaması*” başlıklı A. 4 maddesinde sigorta sigortanın başlangıç ve sona erme süreleri açıkça hükme bağlanmıştır. Buna göre:

“Sigorta sözleşmesi özel şartlarda belirtilen süre için tanzim edilmiştir. Sigorta, poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça, Türkiye saati ile öğlen saat 12.00'de başlar ve öğlen saat 12.00'de sona erer. Aksi kararlaştırılmadıkça teminat, sigorta sözleşmesi süresi içinde olması ve faturaların azami faturalama dönemi içinde düzenlenmiş olması kaydıyla, ihracat satışlarında malların sevk edilmesi ve hizmetlerin sunulması, yurt içi satışlarda ise malların teslim edilmesi ve hizmetlerin sunulması ile başlar. Konsinye satış, gümrük antreposunda satış ve ticari fuarda tanıtım esnasındaki satışlarda, satış sözleşmesinin konusunu halen Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bulunan malların teşkil etmesi ve satışın sigorta sözleşmesinin kapsadığı bir ülkede mukim bir alıcıya yapılması hallerinde, teminatın işlerlik kazanması için sigortalının faturayı sigorta süresi içinde tanzim etmiş olması şarttır” (Bağrıaçık, 2004: 172–173).

Kredi Sigortası Genel Şartları'nın hemen bir sonraki “*Teminatın Tesisi ve Tadili*” başlıklı A.5 maddesinde, sigortalının (sigorta ettirenin) genel şartlarda içeriği tanımlanan satış sözleşmelerine ilişkin olarak her bir alıcının onaylanması ve söz konusu alıcılara kredi limiti tahsis edilmesi amacıyla sigortacıya başvurmakla yükümlü olduğu belirtilmiştir (A.5/1). Maddenin devamında, teminatın, sigortacının yazılı olarak onayladığı alıcılarla sigortalının yaptığı satış sözleşmelerinden doğan alacakları için geçerli olduğu, sigortalı tarafından yapılan talebin kabulü halinde sigortacı, bir kredi limit formu ile söz konusu alıcı için tahsis ettiği kredi limitini bildirdiği, teminatın şartları ve sigortacı tarafından alınması talep edilen önlemlerin bu kredi limit formunda belirtilmesi gerektiği

düzenlenmiştir (A.5/1., 1.b.). Dolayısıyla alıcıların onaylanması halinde teminat, sigortalının ilgili alıcı için yaptığı kredi limiti başvurusunun sigortacı tarafından alındığı tarih itibarıyla veya bu tarihten sonra yapılan satışlar ile ilgili olarak ortaya çıkan kredi riskleri için geçerli olacağı Kredi Sigortası Genel Şartları'nın A.5.1/3'üncü bendinde düzenlenmiştir. Bu hükümler Türk Ticaret Kanunu ile karşılaştırıldığında, burada bir istisnanın olduğu ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; sigortalının teminatının başlanması, az önce de belirtildiği üzere, ilk primin veya taksitinin ödenmesi ile değil (T.T.K. 1430-1431), alıcı limitinin verilmesiyle başlayacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumu Türk Ticaret Kanunu'nun 1452, 1486, 1520'inci maddelerindeki hükümler kapsamında değerlendirildiğinde, bu hüküm sigorta ettirenin lehine olduğundan hareketle, burada Kredi Sigortası Genel Şartları'nın A.5/1'inci maddesinin 2'inci bendinin uygulanması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

3. İHRACAT KREDİ SİGORTASI SÖZLEŞMESİ

3.1. İhracat Kredi Sigortası Sözleşmesinin Sınıflandırılması ve Tanımı

Kredi sigortasının bir türünü oluşturan ihracat kredi sigortası, ihracatçının yabancı ülkedeki alıcısına sattığı mal veya hizmet bedelinin teminat altına alınmasını sağlamaktadır. İhracatçı peşin bedel almak yerine, mal tesliminin veya hizmet ifasının ardından ödemenin yapılmasını kabul etmek suretiyle alıcısına bir tür kredi vermiş olmaktadır. İhracat kredi sigortası ile de bu kredinin teminat altına alındığı doktrinde vurgulanmıştır (Aybar, 1981: 162). Aşağıda tanımı ayrıca verileceğinden burada, ihracat kredi sigortasını, ihracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği müşterisinin, ödeme gücünü kaybetmesi veya ödemek istemesine rağmen tamamen dış nedenler (politik nedenler, doğal afet vs.) sonucu ödemede bulunmaması nedeniyle karşılaşılan zararların teminat altına

alınmasını sağlayan sigorta türü olduğu belirtilmekle yetinilmiştir (Dowding, 1994: 42).

İhracat kredi sigortasından söz ederken isim benzerliğinden dolayı karışıklığa neden olmamak için açıklamada yarar görülen bir konuya değinmek gerekir. Zira ihracat kredi sigortasının "ihracat kredisi" veya "ihracat sigortası" ile karıştırılması muhtemeldir. Ancak her birinin ayrı bir kurumu temsil etmesi nedeniyle aralarında farklılıklar söz konusudur. İhracat kredi sigortası ile satılan mal veya hizmet bedelinin teminat altına alınmasına karşın, ihracat kredisi, ihracat ile bu satıma yönelik mal ve üretim faaliyetlerinin finansmanı amacıyla ihracatçılara, belgeli veya belgesiz olarak verilen kısa, orta ve uzun vadeli kredilerdir (Akkar, 1982: 34).

İhracat kredi sigortasını ihracat sigortasıyla da karıştırmamak gerekir. İhracat sigortası, klasik anlamda ihracat konusu olan malların çalınması, yanması, kaybolması gibi bilinen klasik türden risklere karşı sigortalanmasını kapsar. Burada özellikle, dış ticarete deniz ya da nehir taşımacılığında kullanılan C.İ.F. (Cost, Insurance & Freight) satışları örnek verilebilir. İhracat kredi sigortası ise, ihracattan kaynaklanan alacağın, ticarî ve politik risklere karşı teminat altına alınmasını ifade eder. Yani ihracat sonucu alacağın, ithal eden ülkenin döviz transferini yasaklaması, ülkede savaş çıkması veya ithalâtçının ödeme gücünün kaybetmesi gibi nedenlerden kaynaklanan risklere karşı sigorta yapılmasıdır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında ihracat kredi sigortasına bakıldığında, bu konuda teoride ve uygulamada birden çok tanımın verildiği görülmektedir" (Özdemir, 1966: 24). Bu tanımlara ayrı ayrı girilmeden sadece Johnson tarafından yapılan tanımda, bu sigorta türünde ticarî risklerin yanı sıra, alıcılardan kaynaklanmayan ve tamamen tarafların iradeleri dışındaki politik risklerin de kapsama alınması gerektiği vurgulanmıştır (Johnson, 2002: 45–46). İhracat kredi sigortasının

gereklere dikkate alındığında, doğal afetlerin de tanım içerisinde yer alması gerekmektedir. Zira politik riskler denildiğinde, alıcının iradesi dışında ve tamamen alıcıdan bağımsız olarak oluşabilecek riskler kastedilmektedir. Dolayısıyla doğal afetler de niteliği gereği alıcının tamamen iradesi dışında olduğundan ve satıcı için ihracat bedelini alamama riski doğuracağından, bu tür olayların da politik riskler gibi ihracat kredi sigortası kapsamında ayrı bir tür olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle ihracat kredi sigortasının tanımı aşağıdaki şekilde yapıldığında, doğru ve eksiksiz olacağı kanaatindeyiz. İhracat kredi sigortasını: *“İhracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği hallerde ithalâtçıların ödeme güçlerini kaybetmeleri, kaybetmeseler de ödeme iradelerinin yokluğu durumunda veya ödeme iradelerinin varlığına rağmen politik riskler, doğal afetler de dâhil olmak üzere, nedenleri ile ödemede bulunamamaları sonucunda oluşabilecek zararları teminat altına alan sigorta türü”* şeklinde tanımlamak mümkündür.

3.2. İhracat Kredi Sigortası Sözleşmesinin Konusu

3.2.1. Genel Olarak Risk

İhracat kredi sigortası denildiğinde, doğal olarak karşımıza bir risk kavramı çıkmaktadır. Zira ticarî faaliyetin sürdürülebilmesi için kredi kullanımıyla birlikte ödenme veya geç ödenme gibi riskler her zaman mevcuttur. Dolayısıyla aradaki ilişki (temel ilişki) ne olursa olsun, borcun (kredinin) zamanında ve gereği gibi tahsil edilmemesi söz konusu olmaktadır (Özdemir, 1966: 22). Doktrinde risk: *“Risk öyle bir durumdur ki, bu durumun içinde umulan veya beklenen bir sonuçtan istenmeyen yönde sapma olasılığı vardır”* şeklinde tanımlanmıştır (Çeker, 2004: 36–38; Kender,2008: 255 vd.; Bozer, 1965: 35 vd). Burada önem arz eden ilk husus riskin tesadüfen ortaya çıkmasıdır. Yani burada kastedilen ve risk olarak nitelendirilen olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği

şüpheli veya meydana geleceği tarihin belirsiz olmasıdır (Çeker, 2004: 37). Riskin diğer unsuru ise kaybetmenin veya kaybetmemenin söz konusu olmasıdır. Dolayısıyla kazanma gibi bir olgu, kural olarak (Çeker, 2004: 147), riskin tanımında yer almamaktadır. Bu durum sigortanın kazanç getiren bir kurum olmamasından kaynaklanmaktadır (Akmüt, 1981: 38; Çeker, 2004: 76; Yarg. 15. H.D.'nin 27.04.1992 tarih ve E.1991/5571, K.1992/2220 sayılı kararı).

İhracat kredi sigortasının yapısı açısından risk, ekonomik ve teknik olmak üzere, ikili bir ayırma tabidir. Buna göre, ihracat kredi sigortasının ekonomik yapısı gereği; ihracatçıyı ithalâtçıya karşı sigortalayarak alacağını, ticarî ve politik risklere karşı belirli limitler dâhilinde garantiye almaktadır. Böylece ihracatın finansmanında bankaya garanti verilerek ihracatçıların ihtiyaç duyacağı kredilerin sağlanmasına yardımcı olunmaktadır. Teknik yapısı gereği ise; ihracat kredi sigortası ile temin edilen riskler kendi aralarında çeşitli ayırma tabi tutulmaktadır. Buna göre, sevkiyattan önce veya sevkiyattan sonra ihracat kredi sigortası ile teminat altına alınan ticarî, politik veya doğal afetten kaynaklanan risklerdir (Büyükkaya, 1981: 83). Son olarak, yurtdışı satışlarında; alıcının ödeme gücünün kaybı, mal bedelinin süresinde ödenmemesi, alıcının malları teslimden kaçınması, alıcının ülkesinin alım konusunda birtakım kısıtlamaları getirmesi, geçerli bir dışalım izninin iptal edilmesi, ödenecek paranın değerinde kayıpların olması gibi ticarî risklerle birlikte; harp, isyan, halk ayaklanması gibi politik riskler de bu sigorta türünde karşılaşılan riskler arasında sayılabilir (Akmüt, 1981: 38).

3.2.2. İhracat Kredi Sigortası ile Temin Edilen Riskler

3.2.2.1. Ticarî Riskler

Her ticarî iş ve işlemlerde olduğu gibi satış karşılığında belirli bir meblağın kararlaştırılan sürede ödenmesi temel kuraldır. Ancak vadesinde ödememenin

yapılamayışı diğer işlerin aksamasına yol açabileceğinden, ticarî riskler, genellikle borçlunun ödeme isteğinde bulunmaması gibi klasik türden riskler olarak nitelendirilebilir. Bunlar arasında; alıcının iflası, ödemelerin ertelenmesinin istenmesi, ödemedен kasıtlı olarak kaçınılması veya istenilmeyen tasfiye gibi riskler sayılabilir. Örneğin orta ve uzun vadeli olarak yapılan kredili satışlarda ihracat bedelinin ödemelerinde meydana gelen aksaklıklarda ödenecek para birimi ile ulusal para birimi arasında parite (değer eşitliği) değişiklikleri sonucunda oluşacak kayıplar kambiyo kur farkı riski olarak nitelendirilmektedir (Büyükkaya, 1981: 84-85).

İhracat kredi sigortası açısından bakıldığında, ticarî riskler; ithalâtçıların ödeme güçlerini kaybetmeleri, kaybetmeseler de ödeme iradelerinin yokluğu veya zamanında borcun ödenmemesi riskleri ile karşılaşılmaktadır. Bu risklerin ayrıntılı olarak incelenmesinin konunun anlaşılması açısından yarar sağlayacağı kanaatindeyiz. Zira ticarî riskler, konumuzun asıl önemli kısmını oluşturduğundan, her bir riskin daha yakından incelenmesi gerekmektedir. İhracat kredi sigortasında ticarî riskler denildiğinde, hemen belirtmek gerekir ki, acze düşmenin yanı sıra borcun vadesinde ödenmemesi hususu da 2009 tarihli düzenlemeyle ticarî risk kapsamına alınmıştır. Zira 01.02.2009 tarihli değişikliklerle birlikte yürürlüğe giren Kredi Sigortası Genel Şartları'nda borçlunun aciz haline düşmesi rizikosuyla birlikte, bedelin zamanında ödenmemesi hali de risk olarak sayılmış ve bu husus aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir. Buna göre: "A. 1. 6. Ayrıca sözleşme olması şartı ile; yukarıda sayılan hallerin dışında alıcının sözleşmede kararlaştırılan şartlarla mal veya hizmet bedelini ödememesi (temerrüt) hali... teminat altına alınmıştır" denilmektedir. Dolayısıyla kredi sigortası kavramı genişletilerek, acze düşmenin yanı sıra borcun vadesinde ödenmemesi riski de güvence altına alınmış ve bu yöndeki eksiklik söz konusu düzenleme ile giderilmiştir (http://en.wikipedia.org/wiki/Credit_insurance, E.T. 20.01.2017).

Türk mevzuatına bakıldığında, birçok yerde aciz (*insolvency* - Moss, 2006: 11-15) hali ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı görülmekle birlikte, hiçbir hükümde aciz halinin tanımı verilmemiş ve sadece hukukî sonuçlar bakımından ele alınmıştır. Örneğin Türk Borçlar Kanunu'nun 98'inci maddesinde borçlunun aczi durumunda alacaklı tarafa fesih hakkının tanınması, borçlunun aczi kavramının tanımından çok bağladığı hukukî sonucunun vurgulandığı söylenebilir. Bunun gibi Türk Borçlar Kanunu'nun 296/IV, 390/I, 436'ncı madde hükümlerinde de kanun koyucu aciz kavramının sadece sonuçlarının neler olacağını düzenlemiştir. Doktrinde ise, aciz kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: "Taraflardan birinin muaccel borçlarını ifa için yeterli para veya ekonomik açılardan yoksun olması, borç ödemekten aczi ifade eder" (Eren, 2008: 958).

Borçlunun aczi çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenleri sigortacılık hükümlerini içeren Kredi Sigortası Genel Şartları açısından Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümler ile paralel bir şekilde incelenmesi daha uygun olacaktır. Kredi Sigortası Genel Şartları'nın A1. hükmünün kenar başlığında "Sigorta Konusu" olarak altı bent halinde sıralanmıştır. İlk beş bent de çeşitli aciz halleri sıralanmakla birlikte (iflas da dâhil), yapılan son düzenleme ile[†] borcun vadesinde ödenmeme durumu da sigorta kapsamına alınarak başarılı bir yenilik yapıldığı söylenebilir. Temerrüt hali Kredi Sigortası Genel Şartları'nın A1. kenar başlığında "Sigorta Konusu"nun A.1.6. bendinde düzenlenmiştir. Borçlunun aciz haline düştüğü öngörülen durumlar şunlardır:

3.2.2.1.1. Alıcının İflası (A.1.1.)

Kredi sigortası sözleşmesi ile kararlaştırılan kredili satış ve kredili hizmet işlemlerinde alıcının, dolayısıyla borçlunun iflas etmesi, riskin konusunu

[†] Bilindiği üzere 01.02.2009 yürürlük tarihli Kredi Sigortası Genel Şartları'nda ihracat kredi sigortası da düzenlenmiştir. Bu nedenle çalışmada mezkûr hükümler temel alınmıştır.

oluşturan nedenlerden biri olarak nitelendirilmiştir. Burada karşımıza iflas kavramı çıkmaktadır. Dolayısıyla ancak iflasa tabi kişilerin (Arkan, 2009: 130–133; Pekcanitez, Atalay, Özkan ve Özkes, 2007: 386–389), yani tacirler veya tacir olmadıkları halde tacir sıfatını haiz kişiler ile özel kanunlarına göre tacir olmadıkları halde iflasa tabi buldukları bildirilen gerçek ve tüzel kişilerin iflas durumları bu madde kapsamında risk olarak öngörülmektedir (İ.İ.K. m. 43/1).

İflasın hangi nedenlerden ortaya çıktığı konusunda kanunda herhangi bir hükme yer verilmemekle birlikte, kanunun çeşitli hükümlerinin incelenmesi sonucunda iflasın genel nedeni, borçlunun muaccel bir borcunun ödememesi olarak belirlenmiştir (Kuru, 2006: 923; Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 456). Bunun yanı sıra, pasifin aktiften fazla olması durumu genel iflas nedenleri arasında sayılmamakla birlikte, sermaye şirketleri bakımından farklılık arz ederek, iflas nedeni olarak görülmüştür. Zira pasifin aktiften fazla olması durumunda kredi çekilerek veya başka bir şekilde borç kapatıldığında iflas istenmeyebilir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 456-457). Oysa sermaye şirketleri bakımından pasifin aktiften fazla olması durumu başlı başına kanundan kaynaklanan bir iflas nedenidir (İ.İ.K. m. 179/1. f. 1. c.). Doğal olarak bu durumda iyileştirme projesi verilerek mahkmeden iflasın ertelenmesine karar verilmesi istenebilir (İ.İ.K. m. 179/1. f. 2. c.)

Kredi Sigortası Genel Şartları'na bakıldığında alıcının, iflas kararının hangi nedenle verildiği konusunda herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla pasifin aktiften fazla olması veya muaccel bir borcunun ödememesi nedenlerinden herhangi biri ile alıcının iflası yeterli görülmektedir (A.1.1).

Konumuz açısından önemli olan husus, iflasın ne zaman gerçekleştiğidir. İcra İflas Kanunu'nda iflasın hukukî sonuçların iflas kararının yani iflas hükmünün verilmesi ile doğduğu hükme bağlanmıştır (İ.İ.K. m. 165). Kararın temyiz edilmesi

bile iflasın sonuçlarının meydana gelmesinde etkili olmayacaktır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 507). İflas kararının verilmesi ile birlikte müflisin haczedilebilir bütün mal ve hakları iflas masası denilen “özel mamelek”e geçer (İ.İ.K. m. 184/1; Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 508). İşte iflas masasına geçecek olan mallarda müflis tasarrufta bulunamayacağı için, artık ihracat kredi sigortası açısından riskin gerçekleştiği varsayılır. Ancak yine Kredi Sigortası Genel Şartları'na bakıldığında “Sigortacının Ödeme Yükümlülüğü” başlıklı A.6. maddesinin 1'inci bendinde şöyle denilmektedir:

“Alıcının iflası halinde, tazminat talebinin tasfiye memuru tarafından kabulü şartı ile veya B.2 maddesinde belirtilen müdahale talebinin sigortacıya intikal etmesinden itibaren beş aylık sürenin dolması ile,... sigortacının tazminatı ödeme yükümlülüğü doğar”.

Bu hükümlerde görüldüğü üzere, sigorta ettirenin tazminat talebinin tasfiye memuru tarafından kabulü şartı aranmaktadır. Tasfiye memuru denildiğine göre, burada iflas hukukunda, iflasın idaresi için görevlendirilen kişilerin kastedildiği kanaatindeyiz (Kuru, Arslan, ve Yılmaz, 2007: 563). İflas idaresi, İcra İflas Kanunu'na göre iflas masasının kanunî temsilcisidir (İ.İ.K. m. 226/1). Buradan hareketle iflas masası ile ilgili dava açmak, daha önce açılmış davaları takip etmek gibi görevleri iflas idaresi yürütmektedir (İ.İ.K. m. 229/1; Kuru, Arslan, ve Yılmaz, 2007: 564). Kredi Sigortası Genel Şartları'nda tazminat talebinin tasfiye memuru tarafından kabulü şartı denilmektedir. Dolayısıyla bu durumda; müflis hakkında iflas kararının verilmiş, iflas masasının kurulmuş, alacakların bir araya gelerek birinci alacaklar toplantısı sonucunda iflas masasının idaresi ve tasfiyeyi yürütmek için iflas idaresinin (yani tasfiye memurlarının) seçilmiş olması ve bu seçilmiş olan memurların alacaklının tazminat talebini kabul etmiş olması gerekmektedir. Zira tasfiye memurlarının görevleri kapsamında, iflas masasını yönetirken, iflas alacaklarını tespit etmek de vardır (İ.İ.K. m. 230–236). Dolayısıyla tasfiye memurunun kabul etmesinden

itibaren öngörülen beş aylık bekleme süresinin ardından sigortacının tazminatı ödeme borcu muaccel hale gelecektir.

Kredi Sigortası Genel Şartları'nın 6'ncı maddesinin 1'inci bendinde geçen: *"...B.2 maddesinde belirtilen müdahale talebinin sigortacıya intikal etmesinden itibaren beş aylık sürenin dolması ile... sigortacının tazminatı ödeme yükümlülüğü doğar"* hükmünün incelenmesinden B.2 maddesinin 3'üncü fıkrasının son cümlesinde: *"...alıcının iflası halinde de, iflası öğrenir öğrenmez müdahale talebinde bulunmak zorundadır"* hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla burada da alacaklı alıcının iflasını öğrendiği andan itibaren sigortacıya tazminat talebinde bulunacak ve sigortacının bu talebin tebellüğ tarihinden itibaren beş aylık sürenin ardından tazminatı ödeme yükümlülüğü doğacaktır. Hemen belirtmek gerekir ki, Kredi Sigortası Genel Şartları'nın 6'ncı maddesinin 3'üncü bendinde: *"... özel şartlarda belirtilen meblağdan az olması durumunda, müdahale talebinin sigortacıya intikal etmesinden iki ay sonra, ... sigortacının tazminatı ödeme yükümlülüğü doğar"* denildiğine göre, beş aylık sürenin, meblağın düşük olduğu durumlarda iki aya kadar kısalabilmesi mümkündür.

Bu hükümler Türk Ticaret Kanunu açısından incelendiğinde bir aykırılığın olduğu Türk Ticaret Kanunu'nun 1427'inci maddesinde göze çarpmaktadır. Yine aynı kanunun 1446'ncı maddesine atıfta bulunularak sigorta bedelini ödeme borcunun, riskin gerçekleştiğinin sigortacıya ihbar borcunun doğduğu tarihte muaccel olacağı hükme bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun 1446'ncı maddesinde ise, sigorta ettirenin, riskin gerçekleştiğini haber alınır alınmaz geciktirmeksizin sigortacıya haber vermek zorunda olduğu hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla muacceliyet tarihinin ihbar borcunun doğduğu tarihe bağlanmasına karşın, Kredi Sigortası Genel Şartları'nda daha da ileri bir tarih öngörülerek sigorta ettirenin aleyhine düzenleme yapılmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun 1452, 1486, 1520'inci madde hükümleri, sigorta ettirenin aleyhine değiştirilmeyecek

hükümlerin neler olduğu, değiştirilse de kanun hükümlerinin re'sen uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu madde açısından Kredi Sigortası Genel Şartları'nın beş ve iki aylık sürelerinin öngörülmesi sigorta ettirenin aleyhine olan düzenlemeler olduğundan geçersiz olması gerektiği kanaatindeyiz. Zira sigorta ettirenin alıcının iflas ettiğini öğrendiği andan itibaren beş gün içinde sigortacıya ihbar etmesi durumunda sigortacının tazminat ödeme borcunun muaccel olacağı kanunen belirlenmiştir (T.T.K. m. 1427, m. 1446).

3.2.2.1.2. Tasfiye (Fesih) Kararı Alınması (A.1.2.)

Bir şirket çeşitli nedenlerden dolayı sona erer[‡]. Sona erme nedenleri, doktrinde genel olarak fesih (iradi) ve infisah (irade dışı) halleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Teknik anlamda “fesih”, şirket ortaklarının arasındaki bağın, ortakların veya mahkemenin vereceği kararla çözülmesidir. İnfisah ise, bu bağın kendiliğinden yani irade dışı çözülmesini ifade etmektedir (Pulaşlı, 2008: 137). Fesihle veya infisahla şirketin tasfiye işlemleri başlatılır. Bu aşamada şirketin amacında bir daralma söz konusu olur ve şirket tasfiye amacıyla sınırlanır. Tasfiye işlemlerinin bitiminde ise şirket kayıtlı bulunduğu sicilden silinir (terkinle) ve böylece şirketin tescille kazanmış olduğu tüzel kişiliği sona erer (T.T.K. m. 545; Pulaşlı, 2008: 396).

Bir şirketin sona ermesi aşağıdaki nedenlerle meydana gelebilir. Bunlar:

- Şirket süresinin sonra ermesi,
- Şirket amacının elde edilmesi veya imkânsız hale gelmesi,
- Şirkette uzun süreden beri gerekli organın olmaması veya genel kurulun toplanamaması (anonim şirketler için)

[‡] Konumuz sigorta olduğundan burada sadece sermaye şirketlerine (özellikle anonim şirketlere) ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

- Haklı sebeplerin varlığı nedeniyle sermayesinin onda birine (halka açığta 20'de biri) sahip, şirket sahipleri mahkemeden feshi isteyebilir (anonim şirketler için),
- Şirket alacaklılarının fesih talebinde bulunması,
- Şirketin diğer bir şirketle birleşmesi,
- Şirketin iflasına karar verilmiş olması.
- Genel kurulun şirketin feshini istemesi gibi nedenler olarak belirlenmiştir (T.T.K. m. 243, m. 529, m. 636).

Türk hukukunda tasfiye:

“Ortaklık malvarlığının paraya çevrilmesi, alacakların tahsil edilip borçların ödenmesi, geriye bir miktar artarsa, bu miktarın, tasfiye bakiyesi dağıtımını hükümlerince dağıtılması ve ortaklık kaydında sicilden terkin ettirilmesi için yapılması gereken işlemlerin tümünün ifade edileceği” şeklinde doktrinde tanımlanmıştır (Bahtiyar, 2006: 211).

Ancak bazı durumlar var ki, şirketlerin dağılması (infisahı) durumuna karşılık tam anlamıyla tasfiye gerçekleşmemektedir. Bu duruma tasfiyesiz infisah da denilmektedir. Bunlar; birleşme, devralma ve yeni şirket kurulması gibi durumlarda görülür (Doğan, 2007: 286-287). Şirket bileşmeleri örnek alındığında, Türk Ticaret Kanunu'nun 134-136'ncı madde hükümlerinde, yeni bir şirketin kurulması veya bir veya daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine katılmasının ifade edildiği görülmektedir. Burada, ilk durumda, var olan her iki veya daha fazla şirket tasfiye edilir ve ortakları, yeni kurulacak şirketten pay alır. İkinci durumda ise, en az bir ortaklığın, aktif ve pasifini bir bütün olarak başka bir şirkete devretmekte ve devredilen şirket tasfiye edilirken, devralan şirket tüzel kişiliğini devam ettirmektedir (Sağlam ve Şengel, 2004: 308).

Kredi Sigortası Genel Şartları'nda "Tüzel Kişi Olması Halinde, Borçlarını Ödeyememesi Nedeniyle Hakkında Tasfiye Kararı Alınması" başlıklı maddesinde geçen tasfiye; bir şirketin malî güçlüğe düşmesi nedeniyle sona ermesi kastedilmektedir (A.I.2). Dolayısıyla buradaki tasfiye; bir şirketin artık faaliyetlerinin, kâr etmekten çok, dağılım sürecine girmesi anlamı çıkmaktadır. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun "Tasfiyenin amacı" başlıklı 291'inci maddesinde tasfiye memurlarının görevlerini düzenlerken; şirketin faaliyette bulunduğu dönemde başlanmış olup da henüz sonuçlandırılmamış olan iş ve işlemleri tamamlamaya, şirketin borç ve taahhütlerini yerine getirmeye, şirketin alacaklarını toplamaya, gereğinde yargı yolu ile almaya ve varlıkları paraya çevirmeye, net varlığı elde etmeye yönelik ve yarayan bütün iş ve işlemleri yapmaya yetkili ve zorunlu oldukları belirtilmiştir.

Burada, özellikle borçların ödenememesi nedeniyle tasfiye kararı alınması denildiğine göre, riskin gerçekleştiği anın, şirketin tasfiye kararının alındığı an olarak belirlemenin doğru olacağı kanaatindeyiz. Bu yöndeki kararın alınması ise, her bir şirkette farklılık arz etmektedir. Örneğin, anonim şirkette genel kurulun, kural olarak, belirli bir toplantı ve karar yeter sayısına bağlanmış olması; limitet şirketlerin de tasfiyeye ilişkin hükümleri, anonim şirketlere ilişkin hükümlere atıf yapılacağı belirtilmiştir (T.T.K. m. 643). Buna karşılık, kolektif ve komandit şirketlerde tasfiyeye ilişkin kararın oybirliği ile alınması gerektiği düzenlenmiştir (T.T.K. m. 268, m. 328). Dolayısıyla bir şirketin borçlarını ödemekte güçlük çekmesi nedeniyle tasfiyeye girmesi, Kredi Sigortası Genel Şartları bakımından risk olarak nitelendirilmiş ve sigorta ettirene bu durumda başvuru hakkı tanınmıştır (A.I.2). Burada belirtilmesi gereken husus, bir şirketin iflas kararı almadan da tavsiyesi mümkün olabileceğinden hareketle, sigorta ettirene bu durumda da tazminat talep etme hakkı tanınmış olma amacının güdülmüş olabileceğidir.

3.2.2.1.3. Alacaklıları Bağlayan Kısıtlayıcı Bir Karar Alınması (A.1.3.)

Kredi Sigortası Genel Şartları'nın "Borçlarının Ödenmesi ile İlgili Olarak Bir Mahkeme veya Yetkili Bir Resmi Mercî Tarafından Tüm Alacaklıları Bağlayan Kısıtlayıcı Bir Karar Alınması" başlıklı maddesinin bu bendinde, bir mahkeme veya yetkili bir mercî tarafından alacaklıların alacaklarını alamaması durumudur. Burada iflas kararında olduğu gibi, iflasın açılması ile tüm icra takipleri duracak (İ.İ.K. m. 193/I) ve iflas kararının kesinleşmesi ile düşecektir (İ.İ.K. m. 193/II). Dolayısıyla alacaklılar alacaklarını ne takip yoluyla ne de dava yoluyla almaları söz konusu olacaktır. Sonuçta hiçbir alacaklı takibe koymuş olduğu alacakları bile iflas tasfiyesi sonucuna kadar tahsil edemeyecektir (İ.İ.K. m. 193/III). Kısıtlamaya diğer bir örnek, borçlunun malları üzerinde ihtiyati önlemin alınması verilebilir (H.U.M.K. m. 101 vd.). Burada önlemlerin arasında önemli bir yeri olan ihtiyati haciz (İ.İ.K. m. 257) ve devamında şartlar oluştuğunda kesin hacizdir (İ.İ.K. m. 264/V). Zira para borçlarında borçlunun yedinde ve üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz malları ile alacakları ve diğer hakları haczedilmekte ve sonuçta borçlunun parası ve para ile ölçülebilir tüm menfaatleri üzerindeki tasarrufu kısıtlanmış olmaktadır (Yılmaz, 2001: 1104; Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 526). İhtiyati haczin kanunen herhangi bir tanımı olmamakla birlikte, doktrinde şu şekilde tanıma rastlamak mümkündür: "*İhtiyati haciz, alacaklının para veya teminat alacağına ödenmesini garanti altına almak için, kesin haciz aşamasından önce, mahkeme kararıyla borçlunun mallarına geçici olarak el konulmasıdır*" (Yılmaz, 2001: 1078). Dolayısıyla Kredi Sigortası Genel Şartları bakımından bu durumlar da risk olarak nitelendirilmiş ve sigorta ettirene sigorta tazminatı için başvuru hakkı tanınmıştır.

3.2.2.1.4. İcra Takibinin Sonuçsuz Kalması (A.1.4.)

Kredi Sigortası Genel Şartları'nda geçen başlığın tamamı; "Borç Ödemede Acze Düşmesinin Belgelenmesi veya Bu Durumun Sigortacı Tarafından Kabul Edilecek

Başka Bir Şekilde Kanıtlanması Suretiyle Yapılan İcra Takibinin Sonuçsuz Kılması” şeklinde düzenlenmiştir. Bilindiği gibi, icra veya iflas hukukunda (İ.İ.K. m. 251) borçlunun yapılan takip sonucunda alacağını tamamen veya kısmen (icra takibinde) alamaması durumunda, alacaklıya ödenmeyen alacak karşılığında borç ödemedен aciz belgesi verilir (İ.İ.K. m. 143/I, m. 105/II). Aciz belgesi, alacaklı için borçlunun borcunu ikrar ettiğini kanıtlayıcı niteliğinde bir belgedir (İ.İ.K. m. 143/II). Aciz belgesi alacaklıya bazı haklar tanımaktadır. Örneğin alacaklı bu belge ile bir yıl içinde borçluya karşı takip yaptığında, yeniden ödeme emri düzenlemesine ihtiyaç kalmadan eski takip dosyası üzerinden borçlunun mallarını haczettirebilir. Bunun yanı sıra, alacaklının aciz belgesine dayanarak iptal davası açma hakkı da vardır (İ.İ.K. m. 143/II). Son olarak alacaklı elindeki aciz belgesi ile borçlunun daha önce verilmiş haczine iştirak edebilecektir (İ.İ.K. m. 251/II). Dolayısıyla aciz belgesinin alınmış olmasının Kredi Sigortası Genel Şartları'nın bu bendi kapsamında risk olarak nitelendirilmesi gerekir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, burada aciz belgesinin bizzat alacaklı tarafından alınmış olması şart değildir. Zira bentte: “...veya Bu Durumun Sigortacı Tarafından Kabul Edilecek Başka Bir Şekilde Kanıtlanması Suretiyle Yapılan İcra Takibinin Sonuçsuz Kılması...” denildiğine göre, başka birinin aynı borçlu hakkında yapmış olduğu takibin sonuçsuz kaldığını sigortacıya kanıtlaması yeterli sayılacaktır (Ünan, 2007: 23).

3.2.2.1.5. Konkordato İlan Edilmesi ve Diğer Haller (A.1.5.)

Kredi Sigortası Genel Şartları'nda; “Borçları ile İlgili Konkordato İlan Etmesi ve Hukukî Olarak Yukarıda Belirtilen Durumlara Eşdeğer Görülen Diğer Haller Sonucu Satıcı Konumundaki Sigortalının Türkiye Cumhuriyeti Sınırları İçinde Yaptığı Satışların Bedelini Kısmen veya Tamamen Alamaması Nedeniyle Uğrayacağı Maddi Zararlar” şeklinde geçen konkordato kavramı kanunda ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ile birlikte, konkordatonun tanımına yer

verilmediği görülmektedir. Bu eksikliği doktrinde yer alan tanımla gidermek mümkündür. Doktrinde konkordato şu şekilde tanımlanmıştır:

“Bir borçlunun, yaptığı teklifin Kanunda öngörülen nitelikli çoğunlukta alacaklıları tarafından kabul edilmesi ve yetkili makamca tasdik edilmesi sonucu, belli bir zaman dilimi içerisindeki tüm adî borçlarını, teklif doğrultusunda ve kendisine uygun koşullar çerçevesinde ödenmesini mümkün kılan bir hukukî anlaşma” (Pekcanitez, Atalay, Özkan ve Özkes, 2007: 509).

Konkordato çeşitli ayrımlara tabi tutularak incelenmektedir. Ayrıntısına girmeden kısaca belirtecek olursak, konkordato:

- Yapılma biçimine göre: Yüzde, vade veya karma konkordato,
- Yapıldığı zamana göre: iflas dışı iflas içi konkordato,
- Yapılış amacına göre: Borçların ve malvarlığının tasfiyesine yönelik konkordato olarak ayrılmaktadır; (Pekcanitez, Atalay, Özkan ve Özkes, 2007: 510-511).

Diğer bir ayırım:

- Mahkeme dışı konkordato (Adi konkordato),
- Mahkeme içi konkordato,
- Malvarlığının terki suretiyle konkordato ayırımıdır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 632- 656).

Adi konkordatonun genel olarak aşamaları şu şekilde açıklanabilir: Borçlu veya iflas talebinde bulunacak her alacaklı, icra mahkemesine gerekçeli bir dilekçe ile konkordato teklifi verir. Bunun üzerine icra mahkemesi, konkordato teklifinin İcra İflas Kanunu'nun öngördüğü şartları taşıdığını tespiti üzerine konkordato süresi verir ve bir veya birkaç konkordato komiseri görevlendirir (m. 286). Görevlendirilen komiser veya komiserler alacaklıları toplantıya çağırdıktan sonra toplanan alacaklılar bu teklifin kabulüne veya reddine karar verir. Bu teklif kabul edildiğinde, konkordato teklifi ticaret mahkemesi tarafından tasdik edilir. Bunun üzerine borçlu konkordato gereğince borçlarını öder ve konkordato ile vazgeçilen bölümden de kurtulur (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 633).

İflas içi konkordato, iflas kararının verilmesinden sonra iflastan kurtulmak ve iflas kararını kaldırmak için verilen tekliftir (İ.İ.K. m. 182/I, m. 309/V. f.). Burada adı konkordatodan farklı olarak, belli bir süre ve komiser tayini yoktur. Zira artık mallar iflas masasına girmiş ve iflas idaresi tarafından yönetilmektedir. Bu nedenle burada konkordato teklifi iflas idaresine verilir. İflas idaresi ise müflisin konkordato teklifini gerekçeli raporu ile birlikte ikinci alacaklılar toplantısında sunar (İ.İ.K. m. 237/III).

İkinci alacaklılar toplantısının sonunda, ayrı bir konkordato tutanağı düzenlenir ve konkordatoyu kabul eden alacaklılar tarafından ya hemen, ya da on gün içinde tutanak imzalanır. Daha sonra iflas idaresi iflas ve konkordato dosyası ile birlikte gerekçeli raporunu iflasa karar vermiş olan mahkemeye sunar. Mahkeme gerekli şartların varlığı durumunda konkordatoyu tasdik eder ve kararın kesinleşmesinin ardından yine mahkeme tarafından iflas idaresine bildirilir. Bunun üzerine iflas idaresi iflasa karar vermiş olan ticaret mahkemesine başvurarak, iflasın kaldırılmasına karar verilmesini ister (İ.İ.K. m. 309/V). Ticaret mahkemesi vereceği iflasın kaldırılması kararını ilân eder (İ.İ.K. m. 182/III) ve bu ilan konkordatonun tasdik edildiği anlamını da taşır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 653-654).

Malvarlığının terki suretiyle konkordato ise, borçlu malvarlığını alacaklılara terk etmek suretiyle malvarlığının alacaklılar tarafından tasfiye edilmesini ister (İ.İ.K. m. 309/a; Balcı, 2007: 542). Konkordato teklifi alacaklılarca kabul edilip konkordato mahkemece tasdik edilince, borçlunun malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi alacaklılara geçer. Alacaklılar bu tasarruf yetkisini seçecekleri konkordato, tasfiye memurları ve alacaklılar kurulu aracılığı ile kullanırlar. İcra mahkemesinin seçimine ilişkin alacaklılar kararını oylamasından sonra göreve başlayan tasfiye memurları, borçlunun mallarını iflas tasfiyesine

benzer şekilde tasfiye eder ve elde edilen paraları alacaklılara dağıtırlar (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2007: 656).

Konkordatonun yanı sıra, yukarıda belirtilen durumlara eşdeğer görülen diğer haller sonucu satıcı (ihracatçı) konumundaki sigorta ettirenin yaptığı satışların bedelini kısmen veya tamamen alamaması nedeniyle uğrayacağı maddi zararlar da Kredi Sigortası Genel Şartları'nın A.1.5. bendi kapsamında risk olarak nitelendirilmiştir. Burada gerçek kişi olan borçlunun ölmesi ve mirasçılarının terekenin pasiflerinin aktiflerinden fazla olması, yani miras bırakanın borçlarını ödmeden aczi gibi nedenlerden dolayı mirası reddetmesi (T.M.K. m. 605) veya terekenin iflas yoluyla tasfiyesi (T.M.K. m. 636) durumları örnek olarak verilebilir. Burada miras bırakanın borca batık olduğu durumu resmen saptandığında mirasın hükmen ret olacağına ilişkin "Ret Karinesi"nin de olduğu Türk Medeni Kanunu'nun 605'inci maddesinden de anlaşılmaktadır (Serozan ve Engin, 2008: 396).

3.2.2.1.6. Kredi Borcunun Vadesinde Ödenmemesi (Temerrüt) (A.1.6.)

Borca aykırı davranış hallerinden bir olarak nitelendirilen borçlunun borcunu vadesinde ödememesi doktrinde yeni deyim ile "*borçlunun direnimi*" olarak da ifade edilmektedir (Reisoğlu, 2008: 328). Temerrüt hali Borçlar Kanunu'nun 117'inci maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: "*Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer*" (T.B.K. m. 117/1). Bu madde hükmünden de anlaşıldığı üzere, ortada bir muaccel borç olacak ve bu borcun ödenmesi için alacaklı tarafından bir ihtar olacaktır. Burada ihtarla kasıt, alacaklının, borçlunun borcunun ifasını istemesi ve ifaya kabule hazır olduğunu bildirmesi olduğu doktrinde vurgulanmıştır (Reisoğlu, 2008: 329). İhtar, kural olarak, şekle tabi olmamakla birlikte, tacirler arasında ancak noter veya iadeli taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik

posta sistemi ile yapılması gerektiği Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir (T.T.K. m. 18/III). Bunun yanı sıra, bazı durumlar var ki, ihtar olmadan da borçlu temerrüde düşürülebilir. Bu hüküm yine Türk Borçlar Kanunu'nun 117'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, tarafların anlaşmasıyla borcun ifa edileceği gün belirlenmişse, o günün ifa yapılmaksızın sona ermesiyle borçlu mütemerrid olur. Bunun gibi, sözleşmede taraflardan birine ifa gününü belirleme hakkı tanınmışsa, bildirilen ifa tarihinde edimi yerine getirmeyen borçlu mütemerrid sayılacaktır (Nomer, 2008: 150-152).

Borçlunun mütemerrid sayılabilmesi için kusur şartı aranmayacağı doktrinde vurgulanmıştır (Eren, 2008: 1054 vd.). Borçlu, ister kusurlu ister kusursuz olsun yukarıdaki şartlar gerçekleştiğinde mütemerrid olur. Ancak Kanun'da, temerrüdün bazı sonuçları nedeniyle borçlunun kusuru aranmıştır. Özellikle borçlunun geç ifadan dolayı doğan zararlardan sorumlu olması için kusur şartı aranmaktadır. Burada kusur, kasıt, ağır ihmal şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, ihmal şeklinde de olması yeterli görülmektedir (Eren, 2008: 1060 vd.). Kanun koyucu burada borçlu aleyhine aksi ispat edilebilir bir kusur karinesi öngördüğünden, borçlu davada kusursuzluğunu ispat etmesi durumunda geç ifa ile oluşacak zararlardan sorumluluğu kalmayacaktır (T.B.K. m. 118,119, m. 122/I; Eren, 2008: 1060).

Kredi Sigortası Genel Şartları'na bu açıklamaların ışığında bakıldığında, 01.02.2009 son değişiklikleriyle bedelin zamanında ödenmemesi, yani temerrüt hali de ihracat kredi sigortasında risk olarak sayılmıştır. Gerçekten de ticarî hayatta borçların zamanında ödenmesi çoğu zaman mümkün olmayabilir. Bu durum borçlunun iradesi sonucunda olabileceği gibi, iradesi dışındaki nedenlerden kaynaklanmış da olabilir. Burada, az önce de değinildiği üzere, borçlunun kusurlu veya kusursuz olarak ifayı geciktirmesi önem arz etmemektedir. Keza Kredi Sigortası Genel Şartları'nda temerrüt hali

tanımlanırken, alıcının kusurunun olup olmaması konusunda herhangi bir ayırma yer verilmemiş olup, borcun alıcı tarafından kararlaştırılan vadede ödenmemesinin yeterli olacağı belirtilmiştir (A.2).

Bununla birlikte Kredi Sigortası Genel Şartları'nda riskin gerçekleşmesi hallerinde müdahale talebinin sigortacıya intikal etmesinden, kural olarak, beş ay sonra sigortacının tazminatı ödeme yükümlülüğü doğacağı hükme bağlanmıştır (A.6.2). Ancak unutulmaması gerekir ki; sigorta ettirenin riskin gerçekleştiğini öğrenmesinden itibaren belirli süre içerisinde sigortacıya ihbar görevini aksatmamalıdır. Zira Kredi Sigortası Genel Şartları'nda aşağıdaki hüküm yer almaktadır (B.2):

“Sigortalı her bir muhtemel zararla ilgili olarak sigortacının müdahale etmesini istemek (müdahale talebinde bulunmak) zorundadır. Müdahale talebinin yapılması gereken en geç tarih özel şartlarda belirtilir. Bu tarih, fatura vadesini izleyen 30 uncu gün ile vadesi geçen borç bildiriminden sonraki 60'ıncı gün arasındaki bir gün olarak belirlenir”.

Dolayısıyla bu süre içerisinde borçlunun, riskin gerçekleştiğini öğrenir öğrenmez gecikmeden sigortacının müdahale etmesini istemesi gerekecektir. Uygulamada, her ticarî alanda olduğu gibi, ihracatla uğraşan tacirlerin birbirlerine güvenleri söz konusudur. Dolayısıyla bir tacirin vadesinde ödemeyi gerçekleştirememesi derhal bir risk olarak nitelendirmek iyi niyet kuralları ile de bağdaşmayacaktır (T.M.K. m. 2; Nomer, 2008: 151). Ayrıca, Kredi Sigortası Genel Şartları'nda da fatura tarihinden itibaren 30 ile vadesi geçen borç bildiriminden sonraki 60'ıncı gün arasındaki bir gün olarak belirlenmesiyle, yeterince süre verildiği ve bu süre içerisinde ödenmeyen borç için artık riskin gerçekleştiğinden hareketle müdahale talebinin yapılması gerekecektir.

3.2.2.2. Politik Riskler

Konumuz açısından diğer riskleri politik risk grubu oluşturmaktadır. İhracat işlemlerinde, ithalâtçının ödeme iradesinin varlığının yetmediği durumlarda söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla alıcının tamamen denetimi dışındaki ve özellikle de kamu otoritesinden kaynaklanan durumlarda politik risklerden söz edilmektedir. Bu risklerin neler olabileceği aşağıda belirtilmiştir (Edwards, 1982: 20 vd.):

- İhracat izninin iptali veya yenilenmemesi ya da izne gerek olmayan ihracat mallarına sınırlamaların konulması veya mal gönderiminden önce sınırlamaların getirilmesi,
- Alıcının hatasından kaynaklanmayan malların ithalâtının iptali,
- Kanun hükmünde herhangi bir düzenlemenin, önerenin veya kararın alıcının ülkesindeki ithalâtı yasaklaması,
- İthalâtın veya ihracatın yapılacağı ülkelerin herhangi birinde savaş, çarpışma, sivil savaş, isyan, ayaklanma, devrim ve diğer karışıklıkların çıkması,
- İhracata konu olan malların fiyatlarının uluslararası piyasalardaki fiyatlardan daha fazla artması,
- Devletin, ithalâtçının millî para birimi ile ihracatçıya yapacağı ödemeleri engellemesi veya para transferlerini ertelemesi (döviz transfer riski),
- Ödeme zamanında veya daha önce kamu otoritesinin alıcının veya kefilin faaliyetlerine kamulaştırma veya müsadere gibi nedenlerle müdahalede bulunması,
- Doğal afetler sonucu sözleşme hükümlerinin yerine getirilememesi (Büyükkaya, 1981: 84).

3.2.3. Teminat Dışında Kalan Riskler

İhracat kredi sigortasında ticarî, politik ve doğal afetten kaynaklanan risklerin karşılanması her türlü riskin karşılandığı izlenimi vermiş olsa da, bu sigorta türünün de istisnasının olduğunu belirtmemiz gerekecektir. Aşağıda karşılanmayan riskler verilmiştir:

- Türkiye’de yerleşik bir bankanın teyit verdiği bir gayrikabili rücu akreditif çerçevesinde gerçekleştirilen,
- Ülke anlaşmaları çerçevesinde gerçekleştirilen,
- Menfaat ilişkisi bulunan alıcılara yapılan,
- Peşin ödemeli,
- Başka firma adına sigortalı olan,
- Kapsam dışı ülkeye yapılan,
- Factoring-forfaiting yoluyla garanti sağlanan,
- Konsinye satış olarak gerçekleştirilen,
- Transit ticarete konu olan,
- Prefinansman kapsamında bedeli ödenmiş olan,
- Ülke Şartları ve Prim Oranları Listesi’nde belirlenen ödeme şekline farklı bir ödeme şekliyle gerçekleştirilen,
- Türk Eximbank tarafından limit verilmesi uygun görülmeyen alıcılara yapılan sevkiyatlar (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 13).

3.3. İhracat Kredi Sigortasında Prim ve Sigorta Tazminatı

3.3.1. Prim Ödeme Yükümlülüğü

3.3.1.1. Prim Borçlusu

İhracat kredi sigortasında da diğer sigorta türlerinde olduğu gibi, sigorta ettirenin prim ödeme borcu vardır. Prim, sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin temel borcunu oluşturan sigorta ücretidir. Diğer bir ifade ile prim, sigorta edilen riskin gerçekleştiği durumlarda sigortacının ödeyeceği sigorta bedeline karşılık gelecek ve bir defada veya taksitler halinde ödenen bir meblağdır (Kender, 2008: 190). Başkası hesabına yapılan sigortalarda da prim borcu sigorta ettirenin yükümlülüğü olarak nitelendirilmektedir (Korkmaz, 2004: 27).

3.3.1.2. Prim Miktarı

Bilindiği üzere, hukuken bir sigorta programında bulunması gereken en önemli husus, şüphesiz ki risklerin dağıtılmasıdır. Zira sigortacılık bu temel üzerine kurulmuştur. Bunun anlamı zaten sigortanın tanımında da yer aldığı üzere, aynı veya benzer risklere maruz kalanların belirli istatistiksel hesaplarla belirlenen küçük primler karşılığında oluşabilecek zararların karşılanabilmesini temin etmektir. Dolayısıyla sigorta edilen risk ile prim arasında bir dengenin olması şarttır (Kender, 1981: 144). Primin, sigorta bedelinin veya tazminatının karşılığı olan safi prim ile sigortacının yaptığı masrafların karşılığını oluşturduğu, safi primin hesaplanmasında ise, başta riskin gerçekleşme ihtimali, sigorta menfaatinin değeri, kural olarak, sigorta sözleşmesinin süresi ve tahsil edilen primlerin nemalandırılması gibi hususların dikkate alınarak tespit edileceği doktrinde vurgulanmıştır (Ayli, 2003: 12). İhracat kredi sigortasında, sigortacılık tekniği bakımından, istatistiksel hesaplar her zaman yeterli olmayabilmektedir. Bundan dolayıdır ki sigorta şirketleri tarafından, özellikle politik riskler

karşısında, bu sigorta türüne sıcak bakılmamaktadır. Zira riskin ağırlığı göz önünde bulundurulduğunda primin de yüksek olması icap edeceğinden, ihracatçılar bu tür sigortaya yaklaşmayacaklardır. Bu durumda ise, ihracatın zayıflama tehlikesi söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla bu durumda devlet otoritesinin devreye girmesi kaçınılmaz görülmektedir.

Türkiye’de de bu yöndeki eksiklik üzerine 17.5.1979 tarih ve 7/17493 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın Ek’i olan Dışsatım Düzenleme Kararı’nın 11’inci maddesinde her türlü dış satım sigorta hizmetlerinde kullanılmak üzere Bakanlıkça belirlenmiş 250 milyon TL’lik meblağın kamuya ait bir sigorta şirketine ayrılması kararı alınmıştır. Bu Kararname’ye dayanarak 2.7.1979 tarih ve 4232 sayılı onay ile Ticaret Bakanlığı ve Başak Sigorta Şirketi arasında dış satım sigortasının usulünü belirleyen bir protokol imzalanmıştır. Protokole göre, söz konusu Kararname’de, sigorta hizmetlerinde ihtiyaç olduğunda bu fonan karşılanacağını ve tanzim edilecek poliçelerin toplam sigorta değerinin söz konusu fondaki meblağı geçemeyeceği ve tahsil edilecek primlerin de bu fona ekleneceği kabul edilmiştir (Kender, 1981: 146-147).

3.3.1.3. Primin Ödenme Şekli ve Zamanı

Bu husus Türk Ticaret Kanunu’nun 1430-1431’inci maddelerinde, primin tamamının, taksitle ödeme kararlaştırılmışsa ilk taksitinin, sigorta sözleşmesinin akdedilmesi üzerine poliçenin teslimi karşılığında ödeneceği hükme bağlanmıştır (T.T.K. m. 1431/İ). Buradan hareketle, prim borcu poliçenin teslimi ile muacceliyet kazanmaktadır (Kender, 2008: 194). İhracat kredi sigortası açısından duruma bakıldığında yürürlük tarihli 15 Haziran 2000 olan İhracat Kredi Sigortası Genel Şartları’nın “Sigorta Priminin Ödenmesi ve Sigortacının Sorumluluğunun Başlaması” başlıklı C. I hükmüne bakıldığında; “...sigortalı özel şartlarda belirlenen her dönem için, asgari bir prim ödemek zorundadır...”

denildiği görülmektedir (<http://www.tsrbsb.org.tr/tsrbsb/genelsartlardadegisiklik>, E.T. 28.05.2009). Burada dikkat edilmesi gereken husus, sigortacının sorumluluğunun ne zaman başlayacağıdır. Bu konuda Kredi Sigortası Genel Şartları'nda şöyle bir hüküm yer almaktadır:

“...Sigortacının sorumluluğu, asgari primin tamamının veya taksitle ödenmesi kararlaştırılmış ise ilk taksitin poliçenin tesliminde ödenmesi ile başlar. Aksi kararlaştırılmadıkça, asgari primin tamamının veya ilk taksitin ödenmemesi halinde, poliçe teslim edilmiş olsa dahi sigortacının sorumluluğu başlamaz ve bu şart poliçeye yazılır.

Taksitle ödenmesi kararlaştırılmış olan asgari primin ve sigorta prim taksitlerinin ödeme zamanı, miktarı ve vadesinde ödenmemesinin sonuçları poliçe üzerine yazılır veya poliçe ile birlikte yazılı olarak sigortalıya bildirilir. Sigortalı, prim taksitlerinin herhangi birini vadesinde ödemediği takdirde temerrüde düşer. Prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi halinde Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır” (K. S. G. Ş, C/1-3 ve 4).

Uygulamada, sigortalının “Aylık Sevkiyat Bildirim Formları”ndaki beyanı esas alınarak Türk Eximbank yetkililerince brüt fatura tutarı üzerinden hesaplanan prim tutarı “Prim Bildirim Formu” ile sigortalıya bildirilir. Sigortalı kendisine tebliğ edilen “Prim Bildirim Formu”nu aldığı tarihten itibaren beş iş günü içinde prim tutarını ödemekle yükümlü tutulmaktadır (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 13-14).

3.3.2. Sigorta Tazminatı

3.3.2.1. Borçlusu

Sigorta sözleşmelerinde yukarıda da bahsedildiği üzere, sigortacı ve sigorta ettiren vardır. İhracat kredi sigortasında sigortacı genellikle devlet destekli olan bir özel kuruluş veya kamu kuruluşu olmaktadır. Türkiye’de bu görevi Türk

Eximbank üstlendiğine göre, sigortacı, Türk Eximbank olacaktır. Buradan hareketle, diğer sigorta türlerinde de olduğu gibi, sigortacı, yani Türk Eximbank'ın en temel borcu, sigorta tazminatının ödenmesidir.

3.3.2.2. Miktarı

Sigorta tazminatı, kural olarak, poliçede gösterilen tehlikenin gerçekleşmesi durumunda sigortalının uğradığı zararı karşılamak üzere, sigortalıya ödenecek tutardır. Diğer bir ifade ile, sigorta tazminatının miktarı, poliçelerde sigorta ile teminat altına alınan menfaat değerinin uğradığı zararın karşılığıdır (Bozer, 1965: 36–37).

Mal (zarar) sigortalarında tazminat; sigortacının, korkulan olayın vuku bulması halinde, sigorta değerini aşmaması şartıyla ödemekle yükümlü olduğu meblağdır (Çeker, 2004: 70). Sigorta tazminatının sigorta bedeli ile karıştırılmaması gerekir. Zira sigorta bedeli; taraflarca kararlaştırılıp sigorta poliçesinde gösterilen ve riskin gerçekleşmesi durumunda sigorta değerini geçmemek üzere sigortacının ödeyeceği azami miktarı kastedilmektedir (Kender, 2008: 266–267). Ancak hemen belirtelim ki, mal sigortalarında tazminat ile sigorta bedeli her zaman eşit olmayabilmektedir. Örneğin kısmî zararlar söz konusu olduğunda tazminat, sigorta bedelinden daha düşük olacaktır. Dolayısıyla sigorta bedelinin, sigorta tazminatının üst sınırını gösterdiği rahatlıkla söylenebilir (Çeker, 2004: 38). Burada önemli olan husus tazminatının belirlenmesinde zararın nasıl tespit edileceğidir (Çeker, 2004: 90). Bilindiği üzere, zarar sigortalarında sigortacının tazminat olarak ödemekle yükümlü olduğu bedel, gerçek zararın karşılığını oluşturmalıdır (T.T.K. m. 1459-1463). Aksi takdirde zenginleşme yasağı ilkesinin ihlali söz konusu olacaktır. Doğal olarak karşımıza zararın nasıl tespit edileceği hususu çıkmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda bu konuda sadece riskin gerçekleştiği andaki değerinin esas

alınacağına ilişkin hükmün dışında herhangi bir düzenlemeye rastlanılmamaktadır (T.T.K. m. 1461/I). Bunun sonucu olarak da, Türk sigorta hukukunda zararın nasıl tespit edileceği poliçelerde gösterilmektedir (Kender, 2008: 283; <http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 16).

İhracat kredi sigortası açısından duruma bakıldığında, ihracatçının daha basiretli davranmasını temin etmek için, zararın tamamı kapsama alınmayarak belli bir bölümü sigortalı üzerinde bırakılmaktadır. Burada önemli olan husus sigorta ettirenin zarara hangi oranda iştirak edeceğidir. Türk Eximbank uygulamalarında sigorta ettirenin zarara iştirak oranı %10 civarında olup, ihracat kredi sigorta poliçelerinde sigorta kapsamına alınan ticarî ve politik risklerden kaynaklanan zararların da %90'ının ödenmesi taahhüt edilmektedir (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 16). Bazen ticarî riskler % 95'e kadar, siyasî riskler ise % 100'e kadar sigorta edilebilmektedir. İngiltere'nin kredi sigortası kurumu olan ECGD'da bu oranlar sevkiyat öncesinde % 90, sevkiyat sonrasında % 95 olarak belirlenmiştir (Edwards, 1982: 202).

Yine ihracat kredi sigortasında zararın hesaplanmasında, satış sözleşmesine göre vadesi geldiği halde ödenmemiş (muaccel) borç miktarı, alıcının neden olduğu ek giderler ve yasal giderlerin sigortacının onayıyla sigortalı tarafından yapılan kısmı dikkate alınmakta olduğu Kredi Sigortası Genel Şartları'nın B/2, B/3 ve B/4'üncü bentlerinde belirtilmiştir.

Bununla birlikte, sigortalıya tazminat talep etme hakkını veren zararın sigorta edilmiş bir risk sonucu olması ve zarara neden olan olayın meydana gelmesinden önce onaylanmış kredi limit formunda belirtilen tüm koşulların yerine getirilmiş olması zorunludur (Pekcan, 1989: 102; K. S. G. Ş., m. B. 3). Sigortalının alacak tutarı veya haklarının geçerliliğinin ihtilafli olduğu hallerde

tazminatın ödenmesi, bu ihtilâfın alıcının ülkesinde icra ve infazı kabil mahkeme veya hakem-bilirkişi kararı ile sonuçlanmasına kadar ertelenir. Bu hüküm, sigortalının alıcıya olan borçlarından kaynaklanan ihtilâflara da uygulanır (K. S. G. Ş., B. 3).

, Riskin gerçekleşmesini müteakip tazminatın hemen ödenip ödenmemesi sorunu burada önem arz eden bir diğer hususdur. Uygulamalarda da görüldüğü gibi, hemen hemen tüm ihracat kredi sigortası kuruluşlarında, borcun vadesinde ödenmemesi ithalâtçının iflası gibi nedenlerden mi, yoksa sadece geçici bir gecikmeden mi kaynakladığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun için de doğal olarak belirli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Bu süre genellikle dört veya altı ay arasında değişmektedir (Pekcan, 1989: 103). Uygulamaya bakıldığında her bir ihracat kredi sigortası kurumu kendine göre çeşitli bekleme sürelerini belirlediği görülmektedir. Örneğin, İngiltere’de zararın kesinleşmesini müteakip, Fransa’da 3–12 ay beklemesi gibi (Öncü ve Alpan, 1987: 26).

3.3.2.3. Ödenme Şekli ve Zamanı

İhracat kredi sigortasında, krediye dayanarak yapılan sigorta sözleşmesinde, sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olmamaktadır. Zira bu durumda sigorta ettiren, ihracatçı şirket olmasına karşın, sigortalı, krediyi veren kurum olmaktadır. Dolayısıyla bu durumda sigorta bedeli, krediyi ödeyememe riskinin gerçekleştiği varsayımı ile bu krediyi veren kuruma, yani sigortalıya ödenir. Burada sigortalı, sigortalanan menfaat üzerinden yola çıktığında, kredi veren kurumun (ticari bankalar vs.) menfaati olduğu için, riskin gerçekleşmesi durumunda kredinin geri ödenmemesi gündeme gelecektir. Bu durumda da sigorta bedelinin tazmini kredi kurumuna yapılması gerektiği doktrinde de vurgulanmıştır (Yongalık, 2002: 102). Oysa krediye dayanmadan yapılan sigorta sözleşmesinde, sigorta ettiren ve sigortalı tek sıfatta birleşeceğinden, sigorta

bedeli belli masraf ve kesintilerden sonra kalan miktar sigortalıya ödenir (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 16; Ulaş, 2007: 645). İhracat kredi sigortası uygulamasında, poliçe kapsamına giren zararlarda, sigortalı/sigorta ettiren, zararın kesinleşmesinin ardından “Tazminat Talep Formu” ile Türk Eximbank’a başvurur. Sigorta ettirenin sigortacıya başvurması için alacağının vadesinin bitiminde icra takibine geçmesi ve takibin sonuçsuz kalması şartıyla mümkün olabileceği doktrinde vurgulanmıştır (Kender, 1981: 139). Denilmektedir ki, borçlunun süresinde ödenmemesi asıl anlamda risk sayılmamalıdır. Zira borçlunun ödeme durumunda olmadığı gerçeği araştırılmalı ve gerekirse adli yollara başvurulmalıdır. Yasal takip sonucu borç tahsil edilmezse, ancak bu durumda risk meydana gelmektedir (Özdemir, 1966: 36). Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira Türkiye’de bile bir alacağın zamanında ödenmemesi sonucunda yasal takibe geçildiği durumlarda, kanunî süreler riayet edilse bile, bir borcun tahsili en az 6 aydan aşağı olmamaktadır. Kaldı ki, günümüzde 6 ay en iyi ihtimal olarak da gösterilebilir. Oysa ticarî hayatta, özellikle de ihracatta, satış sonucu alınan meblağdan rekabet ortamında en iyi ihtimalle ortalama %10 ile %30 oranında kâr elde edilmektedir. Bu miktarın da zamanında ödenmesi ve elde edilen hâsıllardan dış ticaret şirketinin rutin ödemeleri yapılmaktadır. Dolayısıyla ödemenin zamanında yapılması şirketin diğer işlerini sürdürmesi için önemlidir. Buna karşılık ödemenin zamanında yapılmayışı, özellikle de yurt dışında yasal yollara başvurmanın bazen yüksek maliyetlerden dolayı zorluğu, bazen de imkânsızlığı nedenleriyle ihracatçıyı güç duruma düşürmektedir. Zira bu nedenlerden dolayıdır ki, ihracat kredi sigortası kurumları belirli bir bekleme süresini öngörmüş ve bunu zararın kesinleşme süresi olarak adlandırmışlardır. Dolayısıyla öngörülen bekleme süresi sonunda borcun ödenmemesi, riskin gerçekleştiğini ve ortada bir zararın söz konusu olduğunu göstermektedir (K. S. G. Ş., B. 2. m.).

Türk Eximbank tarafından tazminat ödemesinin yapılabilmesi için ihracatçının satış sözleşmesinden doğan hakları ve bunlarla ilgili teminatları Türk Eximbank'a devir ve temlik etmesi, eğer alacak kıymetli evraka bağlanmışsa ciro edilip, bu keyfiyetin alıcıya ihbarda bulunması şartları aranmaktadır. Bunlara ek olarak, temlik edilen alacağın tahsilini kolaylaştırmak için her türlü belgenin Türk Eximbank'a teslim edilmesi de gerekmektedir. Dolayısıyla bu işlemler yapılmadığı sürece Türk Eximbank'ın ödemede bulunmama hakkı olacaktır (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 16).

Bununla birlikte, muhtemel zarar halinin sigortalı tarafından sigortacıya bildirilmesi ya da sigortacının diğer kaynaklar aracılığıyla böyle bir durumu saptaması halinde, sigortacı, gerekçelerini belirterek bildirim yapmak suretiyle, bir veya birden fazla alıcı ile ilgili veya bazı sözleşme tipleri ile ilgili teminatı azaltabilir veya kaldırabilir. Muhtemel zarar bildiriminden sonra yapılacak herhangi bir tahsilât derhal sigortacıya bildirilir. Alıcının iflası, tasfiyesi ve konkordato ilanı gibi durumlarda sigortalıdan alacağın usulüne uygun olarak ilgili iflas/tasfiye/konkordato masasına kaydettirmesi istenir. Sigortalıdan talep edilen belgelerin tamamlanmasının ardından, zararın % 90'ı Türk Eximbank tarafından ödenir. Uygulamada bu belgelerden sadece fatura (yabancı dilde ve Türkçe), alıcı teyitli mal teslim belgesi, satış sözleşmesi (varsa), sipariş formu veya proforma fatura ve gümrük beyannamesi istenmektedir (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 16).

Kredi Sigortası Genel Şartları'nın "Tazminat Tutarı, Ödenmesi ve Sonuçları" başlıklı B. 5/ II-III'üncü fıkra hükümleri incelendiğinde aşağıdaki bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Buna göre; *"Sigortacı, tazminatı, rizikonun gerçekleştiğini belirleyen bilgi ve belgelerin kendisine ulaşmasından itibaren en geç 30 gün*

çinde sigortalıya ödemek zorundadır. Tazminat ödemesinden sonra bu ödemenin herhangi bir nedenden dolayı tamamen veya kısmen ödenmemesi gerektiği ortaya çıkarsa söz konusu tutar, sigortacının sigortalıya yapacağı bir bildirim sonrasında 10 gün içinde sigortalıdan tahsil edilir” (K. S. G. Ş., B. 5. m.).

3.4. İhracat Kredi Sigortası Sözleşmesinin Sona Ermesi

Sigorta sözleşmeleri çeşitli nedenlerle sona ermektedir. Riskin gerçekleşmesi, poliçede gösterilen tarihin gelmesi (sürenin sona ermesi), sigorta konusunun ortadan kalkması, taraflardan birinin feshi, anlaşma ve aciz haline düşme, sona erme nedenleri arasında sayılabilir (Kender, 2008: 293; Kayıhan, 2004: 88). İhracat kredi sigortası sözleşmesi de diğer sigorta türlerinde olduğu gibi bu nedenler ile sona ermektedir. Sona erme nedenlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için her bir nedene kısaca değinmek gerekir.

Sona erme nedenlerinin başında sigortalanan riskin gerçekleşmesi gelmektedir. Burada korkulan olayın yani ithalâtçının öngörülen sürede mal bedelini göndermemesi veya acze düşmesi durumunda, sigortacının da belli şartlar altında tazminatı ödemesiyle sigorta sözleşmesi kural olarak sona ermektedir. Bu sona erme nedeni tam hasarın olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır. Buna karşılık kısmi hasarlarda kalan kısım üzerinde sigorta teminatı devam edeceğinden, sözleşme, kural olarak, sona ermemektedir (Ulaş, 2007: 99).

Sigorta sözleşmesinin diğer bir sona erme nedeni, öngörülen sürenin sona ermesidir. Bu durumda, kural olarak, herhangi bir feshi ihbara vs. gerek duyulmamaktadır. İhracat kredi sigortasında sigorta teminatı öngörülen sürede başlar ve biter. Bu durum için gerek sigortalı gerekse sigortacı tarafından ihbar şartı aranmamaktadır. (K.S.G.Ş., A. 4. m.). Ancak sigortalının, sürenin sona erme tarihinden en az 30 gün önce yazılı olarak başvurması halinde, sigorta sözleşmesi yenilenebilir

(<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 14).

Sigorta konusunun ortadan kalkması diğerk bir sona erme nedenidir. Sigorta poliçesiyle teminat altına alınan menfaatin sigorta süresi içerisinde ortadan kalkması veya teminat dışında bir risk sonucunda kaybolması halinde sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona ermektedir (Ulaş, 2007: 99; Kender, 2008: 293). İhracat kredi sigortası uygulamasında K.S.G.Ş.da sigorta teminatı dışında kalan haller sıralanmıştır (K.S.G.Ş., A. 7. m.). Doğal afetlerden dolayı ihracat konusu malın ortadan kalması sonucunda sigorta sözleşmesi, kural olarak, kendiliğinden sona ermektedir. Ancak bu durumda ek teminat ödenerek doğal afetlerin de sigorta kapsamına alınabileceği K.S.G.Ş.'nda hükme bağlanmıştır (K.S.G.Ş., A. 8. m.).

Taraflar diğerk sözleşmelerde olduğu gibi, sigorta sözleşmesini feshetme hakkına sahiptir. Taraflar bu hakkını ancak tazminat ödemesinden önce kullanabilir. İhracatçının sigorta sözleşmesi hükümleri gereğince yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde Türk Eximbank'ın sözleşmeyi tek taraflı feshetme hakkı olduğu gibi, ihracatçı firmanın da sözleşme süresi boyunca herhangi bir zaman diliminde o tarihe kadarki sözleşmenin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmesi şartıyla sigorta sözleşmesinin feshini isteyebilmektedir. (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 14).

Diğerk bütün sözleşmelerde olduğu gibi, tarafların birbirlerine uygun ve karşılıklı irade beyanları ile ihracat kredi sigortası sözleşmesi anlaşma yoluyla her zaman sona erdirilebilir (Ulaş, 2007: 99; Korkmaz, 2004: 246).

3.5. İhracat Kredi Sigortası Sözleşmesinde Halefiyet

Halefiyet, kanunun hukuken bir kimseye diğer bir kimse yerine geçme yetkisi verdiği bütün hallerdir (Taşyürek, 2001: 155). Sigortacılıkta halefiyet, kural olarak, mal sigortalarında geçerli olmaktadır (Bozer, 1965: 83). Sigortacı zararı tazmin ettikten sonra kanunen sigorta ettirenin hakları sigortacıya geçer (Atabek, 1956: 37). Bu durum kanunî bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır (T.T.K. m. 1472). Halefiyet konusu Türk Ticaret Kanunu'nun 1472'inci maddesinde tanımlanmıştır. Bu hükme göre halefiyet:

“Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.”

Sigortacının sigorta ettirenin haklarına halef olması için, öncelikle geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı gerekmektedir. Buna ek olarak, sigorta tazminatının kanun veya sigorta sözleşmesinin hükümlerine uygun olarak ödenmesi ve son olarak, sigorta ettirenin zarar verene karşı dava ve talep hakkının doğmuş olması gerekmektedir. Bu şartların varlığı halinde halefiyet hakkı sigortacıya geçer ve sigortacı bu hakka dayanarak ödemiş olduğu tazminatı bütün ferileri ile birlikte kullanabilecektir (Korkmaz, 2004: 254).

Halefiyet prensibi gereği, ihracat kredi sigortasında da diğer sigorta türlerinde olduğu gibi, sigortacının ödediği tazminat tutarınca, sigortacı hukuken sigortalı yerine geçmektedir. Zenginleşme yasağı ilkesi sonucu ortaya çıkan halefiyet ilkesi nedeni ile, sigortalı, sigortacının açabileceği davaya yararlı ve elde edilmesi mümkün belge ve bilgileri vermek zorundadır (Kubilay, 2003: 175). Bu durum

Kredi Sigortası Genel Şartları'nda, halefiyetin hukukî sonuçları bakımından kaleme alınarak şu şekilde düzenlenmiştir: *“Sigortacı, ödediği tazminat tutarınca, hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalı, sigortacının açabileceği davaya yararlı ve elde edilmesi mümkün belge ve bilgileri vermeye zorunludur”* (B. 6/ I).

3.6. İhracat Kredi Sigortası Sözleşmesinde Zamanaşımı

Sigorta sözleşmelerinin hiçbir ayırım yapılmadan iki yıllık zamanaşımına tabi olduğu Türk Ticaret Kanunu'nda hükme bağlanmıştır. Buna göre:

“Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482'inci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler herhâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar” (T.T.K. m. 1420; Arkan, 2007: 41).

Bu hüküm emredici nitelikte olduğundan, ihracat kredi sigortası dahil hiçbir poliçe hükmü ile aksi kararlaştırılmayacağı yine Türk Ticaret Kanunu'nun 6' maddesinde yer almaktadır (Bozer, 1965: 49). Nitekim Kredi Sigortası Genel Şartları'nda da aynı hüküm yer almaktadır. Buna göre: *“Sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler iki yılda zamanaşımına uğrar”* (C. 9).

Konumuz açısından önemli olan husus zamanaşımı süresinin ne zaman başlayacağıdır. Bu konuda kanunen herhangi bir açıklama olmadığından, genel hükümlerden yola çıkılması gerektiği Türk Ticaret Kanunu gerekçesinde kaleme alınmıştır (Arkan, 2007: 41). Bu durumda, her iki tarafın muacceliyet tarihlerinin bilinmesi gerekmekte olup, bu süreden itibaren iki yıllık zamanaşımı süresinin hesaplanması gerektiği doktrinde belirtilmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun 149'uncu maddesinde zamanaşımının, kural olarak, alacağın muaccel olmasıyla başlayacağı hükme bağlanmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nda da bu yönde bir düzenleme yapılarak doktrinin beklentileri de karşılanmıştır (T.T.K. m. 1420/I;

Bozer, 1965: 50; Kayıhan, 2004: 91). Bu konuda Türk doktrininde iki görüşün olduğu belirtilmiştir. Atabek'e göre, sigortacının fazla ödediği tazminatın ve sigorta ettirenin fazla prim ödemesinin iadesinde zamanaşımı, ödemede bulunulan tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır. Buna karşılık, Bozer'in savunduğu görüş ise, ödemenin haksız olduğunun öğrenildiği tarih kıstas olarak alınmalıdır. Ancak kanun koyucunun, sigorta hukukundan doğan uyumsuzlukların hızlı bir şekilde tasfiye edilmesi yönündeki iradesini ve Türk Borçlar Kanunu'nun 90 (muaccel borcun derhal ifa ve icrası) ile 149'uncu (zamanaşımı alacağın muaccel olduğu anda başlaması) madde hükümlerine uygun düşeceğinden hareketle, Atabek'in savunduğu görüşün doğru olduğunu ifade etmişti (Arkan, 2007: 41-42). . Sigortacılık uygulamalarında hızlı bir şekilde çözüm aranması ve sigortacılığın Türk Ticaret Kanunu'nun 3'üncü maddesi gereği ticarî iş olma özelliği göz önünde bulundurulduğunda bu konu Arkan'ın görüşü ile bağdaşmaktadır. Keza, her ne kadar kanun koyucu gerekçe ile Türk Borçlar Kanunu hükümlerine yollamada bulunmuşsa da, on yıllık sürenin Kanun'da bilerek konulmaması, zamanaşımının bir an önce işleminin ve basiretlik gereği hakkı ihlal olan tarafın hakkını fazla zamana yaymadan, bir an önce araması gerektiği düşüncesiyle hareket edilmiştir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu 1420'inci maddesinde kanun koyucu, Türk Borçlar Kanunu hükümlerinden ayrılarak, uzun süreyi 10 yıldan 6 yıla indirmekle, bir nebze de olsa hızlanmanın önemini vurgulamıştır. Türk Ticaret Kanunu'nda geçen bu 6 yıllık süre, sadece sigorta ettirenin tazminat taleplerine yönelik uzun zamanaşımı süresine ilişkindir. Yoksa sigortacının tazminatın veya sigorta ettirenin ödemiş olduğu primin iadesinde bu süre yine iki yıllık zamanaşımı ile sınırlandırılmıştır (Arkan, 2007: 43).

3.6.1. Prim Alacağı Yönünden Zamanaşımı Başlangıcı

Prim alacağı belirli bir vadeye bağlanmış ise bu vadeden itibaren, vade yoksa sigorta poliçesinin verilmesinden itibaren prim alacağı muaccel olacağından, iki yıllık zamanaşımı süresi, kural olarak, poliçenin verilmesi ile başlamaktadır. Bu sonuca Türk Ticaret Kanunu'nun 1431'inci maddesinin 1'inci fıkrasından da ulaşılmaktadır. Zira söz konusu madde hükmüne göre: *“Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin, akit yapılıp yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir”* denilmektedir.

İhracat kredi sigortasında sözleşmenin kurulması, poliçenin düzenlenmesi ve teslimi aşamalarına bakılması muacceliyetin tespit edilmesi açısından önem arz edecektir. İhracat kredi sigortasında öncelikle ihracatçı, Türk Eximbank'dan temin ettiği Teklifname'yi eksiksiz ve doğru olarak dolduracak ve ekinde poliçe tanzim ücretinin ödendiğini gösteren makbuz ile birlikte Türk Eximbank'a gönderecektir. Zira başvuru sahibinin Teklifname'de verdiği bilgiler düzenlenecek olan poliçeye esas teşkil etmektedir. Teklifname ve ekleri Türk Eximbank yetkililerince incelenerek düzenlenecek olan poliçeye ilişkin özel şartlar saptanır. Söz konusu özel şartlar ve muhtemel prim oranlarını içeren Kabul Formu iki nüsha halinde düzenlenerek ihracatçıya gönderilir. Kabul Formu'ndaki koşulları uygun bulan ihracatçının formu imzalayarak bir nüshasını geri göndermesi ile sigorta sözleşmesi yürürlüğe girer. Bunu takiben sigorta poliçesi Türk Eximbank tarafından imzalanarak ihracatçıya (Sigortalı'ya) gönderilir. Dolayısıyla sigorta poliçesi sigorta ettirene ulaştığında (tebellüğ tarihinde) sigorta priminin Türk Ticaret Kanunu'nun 1431'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre ödenmesi gerekir. Ancak uygulamada sigorta ettirenin “Aylık Sevkiyat Bildirim Formları”ndaki beyanı esas alınarak Türk Eximbank yetkililerince brüt fatura tutarı üzerinden hesaplanan prim tutarı “Prim Bildirim Formu” ile sigorta ettirene bildirilmekte olduğu görülmektedir. Dolayısıyla

sigorta ettiren, kendisine tebliğ edilen prim tutarını, yani “Prim Bildirim Formu”nu tebellüğ tarihini takip eden 5 işgünü içinde ödemekle yükümlü olduğu belirtildiğinden prim borcunun muacceliyet tarihinin 5’inci günü olarak varsayılacağından, 2 yıllık zamanaşımı süresi primin ödenmesi tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı kanaatindeyiz (<http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, E.T. 21.01.2017: 13-14).

3.6.2. Sigorta Tazminatı Yönünden Zamanaşımı Başlangıcı

Bilindiği üzere, ihracat kredi sigortasında borcun vadesinde ödenmemesi tek başına riskin gerçekleşmesi için yeterli görülmemekte ve belirli süre beklenilmektedir. Zira borcun vadesinde ödenmemesi; ithalâtçının iflası veya ticarî durumunun kötüleşmesinden meydana gelebileceği gibi, geçici nedenlerden de kaynaklanabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı ihracat kredi sigortası kurumlarının genel uygulamalarında belirli bir bekleme süreleri tayin edilmektedir. Türk Eximbank’ın sigortacı olarak tazminat ödeme yükümlülüğü sigorta sözleşmesi hükümleri uyarınca öngörülen bekleme süresi doğrultusunda gerçekleşmektedir (Alpan, 1987: 26). Dolayısıyla bu durumda Türk Eximbank’ın Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programlarındaki bekleme süresinin 4 (kısa vadeli) veya 6 (orta ve uzun vadeli) ay olduğu dikkate alındığında, zararın bu sürelerin bitimi itibarıyla kesinleşmesinin ardından beş gün içinde “Tazminat Talep Formu” doldurularak Türk Eximbank’a başvurulmalıdır. Eximbank yetkililerinin öngördükleri doğrultuda belgelerin sigorta ettiren tarafından tamamlanmasının ardından 4 veya 6 aylık bekleme süresinin bitiminden itibaren 5 gün içinde yapılan ihbar bildiriminin ardından tazminat ödeneceğinden, borç bu tarihte muaccel olacak ve 2 yıllık zamanaşımı süresi de bu tarihte başlamış olacaktır. Muacceliyet hususu, Türk Ticaret Kanunu’nun 1452, 1486 ve 1520’inci madde hükümleri kapsamında olduğundan ve bu hükmün sigorta ettirenin aleyhine

değiştirilmeyecek hükümlerden olduğundan, bu durumlarda kanun hükümlerinin re'sen uygulanması gerekecektir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1446'ncı maddesinde, sigorta ettirenin riskin gerçekleştiğinin haber alınır alınmaz gecikmeksizin sigortacıya haber vermek zorunda olduğu hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla muacceliyet tarihi ihbar borcunun doğduğu tarihe bağlanmasına karşın, Kredi Sigortası Genel Şartları'nda daha da ileri bir tarih öngörülerek sigorta ettirenin aleyhine yapılmış bir düzenlemedir. Ancak sigorta tazminatının talep edilebilmesi bakımından zamanaşımının daha uzun bir süreye yayılması, sigortalının lehine bir durum oluşturacaktır. Dolayısıyla Türk Ticaret Kanunu'nda, iki yıllık zamanaşımının öngörülmesi (T.T.K. m. 1420) ile Kredi Sigortası Genel Şartları'nda iki yıldan bahsedilmesi (C. 9) süre bakımından bir sorun oluşturmayacaktır. Sürenin başlangıcı bakımından ise, bu durum, sigortalının aleyhine olmayacağı gibi, Kredi Sigortası Genel Şartları'nda olduğu gibi, zamanaşımının ileri bir tarihte sona ereceğinden hareketle, Türk Ticaret Kanunu'na bir aykırılığın oluşmayacağı söylenebilir. Türk Eximbank tarafından nedensiz yere ödenen tazminatın geri alınabilmesi hakkı, tazminatın ödenmesinden itibaren 2 yıl içerisinde kullanılmadığı takdirde zamanaşımına uğramaktadır.

4. SONUÇ

Günümüz uluslararası ticarete özellikle de KOBİ'nin yurtdışına daha güvenli bir alt yapıyla açılabilmesini teminen devlet destekli programlarla desteklenmesi ve oluşabilecek risk faktörlerinden daha az bir külfetle yola çıkması için birtakım güvencelere ihtiyaç duyulacaktır. Bu programlardan biri de şüphesiz ki ihracat kredi sigortasıdır. Her sigortada olduğu gibi bu tür sigorta işlemi bir sözleşmeyle akdedilmektedir. İhracat kredi sigortası: *“İhracatçının mal veya hizmet ihraç ettiği hallerde ithalâtçıların ödeme güçlerini kaybetmeleri, kaybetmeseler de ödeme iradelerinin yokluğu durumunda veya ödeme iradelerinin varlığına*

rağmen politik riskler, doğal afetler de dâhil olmak üzere, nedenleri ile ödemede bulunamamaları sonucunda oluşabilecek zararları teminat altına alan sigorta türü” şeklinde tanımlanmıştır.

Çalışmanın başında ihracat kredi sigortasının “ihracat kredisi” veya “ihracat sigortası” ile isim benzerliğinden dolayı karışıklığa neden olmakla birlikte aralarındaki farklar da vardır. Şöyle ki; ihracat kredi sigortası ile satılan mal veya hizmet bedelinin teminat altına alınmasına karşın, ihracat kredisi, ihracat ile bu satıma yönelik imal ve üretim faaliyetlerinin finansmanı amacıyla ihracatçılara, belgeli veya belgesiz olarak verilen kısa, orta ve uzun vadeli kredilerdir. İhracat kredi sigortasının ihracat sigortasından farkı da söz konusudur. Buna göre, klasik anlamda ihracat konusu olan malların çalınması, yanması, kaybolması gibi bilinen klasik türden risklere karşı ihracat sigortası yapılmaktadır. Burada özellikle dış ticarete deniz ya da nehir taşımacılığında kullanılan C.İ.F. (Cost, Insurance & Freight) satışlar örnek verilebilir. İhracat kredi sigortası ise, ihracattan kaynaklanan alacağın ticarî ve politik risklere karşı teminat altına alınmasını ifade eder. Yani ihracat sonucu alacağın, ithal eden ülkenin döviz transferini yasaklaması, ülkede savaş çıkması veya ithalâtçının ödeme gücünün kaybetmesi gibi diğer nedenlerden kaynaklanan risklere karşı sigortalanmasıdır.

Klasik sigorta türlerinden farklı bir sigorta türü olarak, burada daha büyük ve önüne geçilemez riskler olan politik risklerin sigortalanması da söz konusu olmakta ve bu durumda devlet desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla ihracat kredi sigortasında her ne kadar alışlagelen “kredi”den zikredilse de veya diğer bir ifade ile, krediye yol açan bir durum olmasının yanı sıra, burada kredi çekilmeden, yani öz varlıklara dayanılarak yapılan satımlarda, bu alacağın da sigortalanması mümkündür. Keza ihracat kredi sigortası anlamında durum değerlendirildiğinde, burada amaç, ihracatçıyı desteklemek olduğundan, bu durumlarda sigortanın varlığından söz edilebilir. Zira bu sigorta türüyle korunan

menfaat, bir alacağın ödenmemesidir. Bu alacak, kredi ile elde edilen meblağdan oluşabileceği gibi, öz varlıklara dayanan ve sözleşme sonucu doğmuş herhangi bir alacak da olabilmektedir. Önemli olan geçerli bir sözleşme sonucunda doğan alacağın ödenmemiş olmasıdır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, her ne kadar kredi çekilmeden de ihracat kredi sigortası yapılabilir denilse de, ihracatçı ithalatçıdan peşin bedel almak yerine, mal tesliminin veya hizmet ifasının ardından ödemenin yapılmasını kabul etmek suretiyle alıcısına bir tür kredi sağlamaktadır. Dolayısıyla kredi durumu yine oluşmakta ve ihracat kredi sigortası ile de bu kredi teminat altına alınmaktadır.

İhracat kredi sigortası netice itibarıyla bir sigorta sözleşmesi olduğundan Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde, diğer sözleşmelerde olduğu gibi, burada da icap ve kabulün varlığı gereklidir. İhracat kredi sigortasında "Sigortası Sözleşmesi": Teklifname, kabul formu, poliçe ve ekleri bütününden oluşmaktadır. Dolayısıyla ihracat kredi sigortasında ihracat yapmak isteyen birinin Türk Eximbank'a başvurması ve bu kurumun önceden hazırlamış olduğu soru listesinin (Teklifnamenin) kendisine gönderilmesi talebi, icaba davet olarak nitelendirilir. Bunun üzerine sigortacı tarafından hazırlanıp, sigorta ettirene sunulan ve sigortacının irade beyanını içeren "Teklifname" olarak adlandırılan bir belge gönderilir. Bu belgede yer alan sorular sigorta ettiren tarafından cevaplandırılır. Bu soru ve cevaplar, ileride kurulacak sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarını içerecektir. Dolayısıyla bu belge hukuken sigorta sözleşmesinin kurulması bakımından icap olarak nitelendirilir. Kabul, sigorta sözleşmesinin kurulması için sigortacı tarafından "Teklifname"nin belirli bir incelemeden geçirdikten sonra, sigorta ettirenin özel şartları okuduğunu ve kabul ettiği yönündeki irade beyanını içeren bir belgedir. İhracat kredi sigortası uygulamasında kabul, "Kabul Formu" olarak adlandırılan bir belge ile yapılmaktadır. Dolayısıyla sonuç olarak, ihracat kredi sigortası sözleşmesi ile iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının (icap ve kabul) birleşmesi

ile kurulan bir sigorta sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir. İhracat kredi sigortası ile geniş bir koruma sağlanmasının yanı sıra bu korumanın istisnaları da mevcuttur. Bunların yanı sıra, ihracat kredi sigortasının kredi, hizmet ve teminat fonksiyonundan kaynaklanan yararları da vardır.

Son olarak denilebilir ki, ihracat kredi sigortası mekanizması, ihracata dayalı büyüme stratejisini güden ülkelerin gelişmesine ve ekonomilerinin yeni teşvik mekanizmalarıyla büyümesine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Zira ihracatçıların yeni ve tanımadıkları pazarlara girebilmelerini teşvik etmek, ayrıca mevcut pazarlarını genişletmek, kredili satışlardan doğabilecek riskleri azaltmak ve uluslararası pazarlarda rekabet etme gücü sağlamak açısından ihracat kredi sigortasının özellikle gelişmekte olan bir ülke için önemi küçümsenemeyecektir.

KAYNAKÇA

- Abik, Y. (2002). *Promosyonlu satım sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Akcar, M. E. (1982). *1970–1980 Döneminde kredi politikaları ihracat ve yatırım kredilerine genel bakış*. Ankara: DPT Teşvik ve Uygulama Dairesi Yayınları.
- Akmut, Ö. (1981), "Dışsatım Kredi Güvencesinde Riskler", İhracat Kredi Sigortası Semineri, 14–15 Nisan, Ankara.
- Alpan, Ş. (1987). *İhracat finansmanı aracı olarak ihracat kredi garantisi sistemi ve Türkiye'deki muhtemel uygulama*. Ankara: İGEME Yayınları.
- Arkan, S. (2007). "Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı." Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 56(2): 39-43. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/266/2396.pdf>, 20 Ocak 2017 tarihinde A.Ü.H.F.'nin veri tabanından alınmıştır.
- Arkan, S. (2009). *Ticarî işletme hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Atabek, R. (1956). *Kredi sigortası*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

- Aybar, A. (1981). "İhracat Kredi Sigortasıyla İlgili Yasal Çalışmalar", İhracat Kredi Sigortası Semineri, 14-15 Nisan, Ankara.
- Ayli, A. (2003). *Zarar sigortalarında prim ödeme borcu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Bağrıaçık, A. (2004). *Uygulamalı dış ticaret işlemleri*. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Bahtiyar, M. (2006). *Ortaklıklar hukuku, dersler ve soru örnekleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Balçı, Ş. (2007). *Türk hukukunda konkordato*. İzmir: Güncel Yayınevi.
- Birds, J. (2007). *Bird's modern insurance law*. London: Sweet & Maxwell.
- Bozer, A. (1981). "Genel Açından İhracat Kredi Sigortası", İhracat Kredi Sigortası Semineri, 14–15 Nisan, Ankara.
- Bozer, A. (1965). *Sigorta hukuku (sigorta endüstrisi sigorta hukukunun genel prensipleri tazminat sigortası ve çeşitleri can sigortası ve çeşitleri)*. Ankara: BTHAE Yayınları.
- Büyükkaya, A. (1981). "Türkiye’de İhracatı Teşvikte İhracat Kredi Sigortasının Ekonomik ve Teknik Yönü", İhracat Kredi Sigortası Semineri, 14–15 Nisan, Ankara.
- Çeker, M. (2004). *Yargıtay kararları ışığında sigorta hukuku*. Adana: Karahan Kitapevi.
- Doğan, A. A. (2007). *Sermaye şirketleri rehberi*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Dowding, T. A. (1994). *Guide to credit insurance*. London: Reactions Publishing Group Ltd.
- Edwards, H. (1982). *Export credit the effective and profitable management of export credit and finance*. London: Gower Pub Co.
- Eren, F. (2008). *Borçlar hukuku genel hükümler*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Jess, D. C. (2001). *The insurance of commercial risk: law and practice*. London: Sweet & Maxwell.

- Johnson, T. E. (2002). *Export/import procedures and documentation*. New York: Amacom.
- Kayıhan, Ş. (2004). *Sigorta sözleşmelerinde prim ödeme borcu*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kender, R. (1984). *Sigorta mukavelesinin akdedilmesi ve şartları*. I. Ticaret Hukuku ve Yargı Kararları Sempozyumu Bildiriler ve Tartışmalar, Ankara.
- Kender, R. (1981). "Hukukî Açısından İhracat Kredi Sigortası", İhracat Kredi Sigortası Semineri, 14–15 Nisan, Ankara.
- Kender, R. (2008). *Türkiye'de hususi sigorta hukuku, sigorta müessesesi sigorta sözleşmesi*. İstanbul: Arıkan Basım.
- Korkmaz, S. (2004). *Sigorta sözleşmelerinde ispat sorunları*. İzmir: Güncel Hukuk Yayınları.
- Kubilay, H. (2003). *Uygulamalı özel sigorta hukuku*. İzmir: Barış Yayınları..
- Kuru, B., Arslan, R. ve Yılmaz, E., (2007). *İcra ve iflas hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları..
- Öncü, B., Alpan, Ş. ve Çakıroğlu, D. (1986). *İhracat finansmanı, ihracat kredi garantisi ve ihracat kredi sigortası sistemleri*. Ankara: İGEME Yayınları.
- Özdemir, N. (1966). *Kredi sigortası*. Ankara: Ankara İktisadî İlimler Akademisi Yayınları,.
- Moss, G. ve Wessels, B. (2006). *EU banking and insurance insolvency*. New York: Oxford University Press.
- Nomer, H. N. (2008). *Borçlar hukuku genel hükümler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Pekcan, E. (1989). "Dışsattım Kredi Sigortası ve Türkiye", 1989–3, İstanbul Ticaret Odası Yayınları <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0001624.pdf>, 21 Ocak 2017 tarihinde İstanbul Ticaret Odası'nın veri tabanından alınmıştır.
- Pekcantez, H., Atalay, O., Özkan, M. S. ve Özekes, M. (2007). *İcra ve iflas hukuku*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları.

- Poroy, R. ve Tekinalp, Ü. (2006). *Kıymetli evrak hukuku esasları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık
- Pulaşlı, H. (2008). *Şirketler hukuku*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Reisoğlu, S. (2008). *Borçlar hukuku genel hükümler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sağlam, Nejdet ve Şengel, Salim (2004). “Şirket Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi.” Şirket Birleşmeleri (Der.) Prof. Dr. Haluk SUMER – Prof. Dr. Helmut PERNSTEINER. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım. 305–326.
- Serozan, R. ve Engin, B. İ. (2008). *Miras hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şahin, A. (2004). *İhracata yönelik finansman araçları*. Ankara: İGEME Yayınları.
- Taşyürek, H. (2001). *Kasko sigortası*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Ulaş, I. (2007). *Uygulamalı sigorta hukuku, mal ve sorumluluk sigortaları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ünan, S. (2007). “Sigortacılık Yasa Tasarısının Getirdikleri”, İstanbul Ticaret Odası ----1: 22–32.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Credit_insurance, 15 Ocak 2017 tarihinde Wikipedia'nın veri tabanından alınmıştır.
- Yongalık, A. (1998). “Sigortalının Zarara Bizzat Katılması.” Prof. Dr. Ali BOZER'e Armağan. Ankara: Seçkin Yayınevi. 149–165.
- Yongalık, A. (2002) *Kredi hayat sigortası*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, E. (2001). *Geçici hukukî himaye tedbirleri*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- <http://www.tsrbs.org.tr/tsrbs/genelsartlardagedisiklik>, 28 Mayıs 2009 tarihinde Türkiye Sigortalar Birliği'nin veri tabanından alınmıştır.
- <http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/belge-akisi.pdf>, 17 Ocak 2017 tarihinde Türk Eximbank'ın veri tabanından alınmıştır.
- <http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/sigorta/kisa/kisa-GenelBilgi.pdf>, 17 Ocak 2017 tarihinde Türk Eximbank'ın veri tabanından alınmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

It can be said that the export credit insurance made it possible to reduce the risks that may arise in international trade and to continue the commercial return without hesitation. Especially, the main target group is Small and Medium Enterprises (SMEs) which wants to sell abroad but needs insurance against the risk of not being paid. In this respect, this kind of insurance will be needed for SMEs, which constitute most the countries trade volume, to open to foreign markets and to export their products. In this article, details concerning the nature, scope and functions of the export credit insurance and evaluation will be given on how export credit insurance is assured and terminated through a contract with the purpose of enlightening the SMEs and encouraging the utilization of export credit insurance.

Method

In addition to the legislation provisions related to export credit insurance, applications related with this type of insurance (such as the General Conditions of the Credit Insurance) and current practices in related sources were applied. Besides, information was also shared by utilizing electronic resources. The results obtained from the opinions on the related subject in the doctrine were evaluated in the study. Finally, solutions of jurisprudence to the problems in practice were referred.

Findings (Results)

Two types of risk groups have been identified in export credit insurance which are commercial and political. In addition to these, based on the definition for export credit insurance, it is emphasized that natural disasters are also covered in this insurance. Classical commercial risks such as the loss of power of the importers and the absence of payment will have been examined in detail for understanding. It has been stated that political risks such as the cancellation or nonrenewal of export license or limitations on export goods that do not need permission or restrictions before conveyance of goods; the cancellation of the importation of goods not originating from the buyer's fault; the restriction of import in buyer's country by any regulation, proposal or decision in law; war, collision, civil war, rebellion, insurrection, revolution and other confusion in any of the importing or exporting countries; increase in commodity prices subject to export more than international market prices are all covered by insurance.

Although export credits are perceived as providing guarantees at certain risks, this mechanism should be regarded as a kind of insurance. The main reason why it is perceived as a guarantee is that it takes the impression that it meets all kinds of risks by meeting the risks arising from commercial, political and natural disasters that may occur in export. However, this is not the case, and it is stated that the risks that may arise in this type of insurance are not fully met, and that there are exceptions in terms of risks. In other words, in addition to providing a wide range of protection with export credit insurance, the scope of this protection is also mentioned and in the study, information about which risks are covered by insurance and which risks are not.

Therefore, it has been emphasized that this insurance is not a mechanism against unlimited risks. Accordingly, information was given about that risks covered by insurance companies (such as transport insurances); the failure to pay of the importer because of the lack of import permit; conveyance of goods to the buyer in a currency other than the currency used in the seller's country; the violation of the contract by the importer and non-fulfillment of its commitments (eg not accepting goods); the termination of the contract by the importer prior to the shipment of the goods (excluding publicly owned buyers); the loss of ability to payment or the avoidance of payment of the importer's agent or the bank that collects the cost of the goods; the losses after the end of the policy period; the losses of the exporter due to the contract as against the law are not considered as risk within the scope of export credit insurance.

This is the result of the fact that it is necessary for the insurance to be carried out in writing, which is not dependent on the form, but for proof. In practice, the "Insurance Contract" in the export credit insurance consists of the proposal, acceptance form, policy and annexes. Therefore, the request of the person who wants to export in the export credit insurance to get the question list that was already prepared from Türk Eximbank has been referred to as an invitation to deal in the study. This is followed by sending the document called "Offer", which is prepared by the insurer and presented to the insurer and which includes the will of the insurer. Questions in this document are answered by the insurer. These questions and answers will include the essential elements of the future insurance contract. Therefore, this document is legally defined as offer to establish insurance contract. While acceptance is a document containing the statement of the will of the insurer that the insurer has read and accepted the special conditions after having undergone a specific examination of the "Offer" by the insurer for the establishment of the insurance contract. Acceptance in the application of export credit insurance is made with a document called "Acceptance Form". Therefore, the export credit insurance contract has been evaluated as an insurance contract, which was established mutually and by the declaration of the two sides' wills (offer and acceptance).

Conculusion and Discussion

The export credit insurance mechanism contributes significantly to the countries which follows exports-based growth strategy and to the growth of economies through new incentive mechanisms. It is possible to say that export credit insurance cannot be underestimated especially for a developing country in order to encourage exporters to enter new and unfamiliar markets, to expand their existing markets, to reduce the risks arising from credit sales, and to compete in international markets. In this study, it was aimed to encourage the entrepreneurs who want to open abroad to benefit from the facilities provided by applying to the export credit insurance mechanism.